

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

32E JAARGANG

WOENSDAG 12 NOVEMBER 1947

No. 1592

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. W. Lambers; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries;
J. H. Lubbers (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen; R. Vandepuute;
F. Versichelen.

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro: 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.
Adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie, 14,
Universiteitstraat, Gent.
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26* per jaar,
voor België/Luxemburg f 28 per jaar, te voldoen door storting van de
tegenwaarde in francs bij de Banque de Commerce te Brussel. Overzeese
gebiedsdelen (per zeepost) en overige landen f 28 per jaar. Abonnemen-
ten kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per
ultimo van het halenderjaar.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzee-
dijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de
Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon
69300, toestel 6).

INHOUD:

	Blz.
De artikelen van deze week.....	899
Sommaires, summaries.....	899
Wie doet wát? door Mr K. P. van der Mandele.....	900
Voorzichtig vertrouwen door J. Hasper.....	901
De Belgische wet betreffende de herstelling der oorlogsschade aan private goederen door Mr W. F. Lichtenauer.....	905
Nog eens deskundigheid in het bezuinigen door Dr A. Winsemius.....	907
Aantekening:	
De Europese graanvoorziening door Dr F. J. Weale.....	909
Internationale notities:	
Economische aspecten van Duitsland.....	910
De uitvoer van de Verenigde Staten.....	910
Het Krug-rapport.....	911
Nog eens de inwisselbaarheid van het pond sterling.....	911
Korte berichten.....	912
Geld- en kapitaalmarkt.....	912
Statistieken:	
Bankstaten.....	912
Stand van 's Rijks Kas.....	813
Inleggingen en terugbetalingen op particuliere spaarboekjes bij de Algemene Spaar- en Lijfrentekas in België.....	913
Overzicht der laatste vier verkorte balansen van De Nederland- sche Bank.....	914
Emissies in October 1947.....	914
Werkloosheid in België.....	914

DEZER DAGEN

zakelijke voorbereiding; St. Nicolaas is in aantocht. Maandag a.s. begint het Amerikaanse Congres zijn speciale zitting, gewijd aan het „Marshall-plan”. President Truman trof als een goed huisvader tijdig voorbereidselen: na Krug en Nourse heeft thans ook Harriman over de te verdelen koek geadviseerd. Voorshands schijnt de door de 16 Europese landen klaargezette schoen iets te groot te zijn. De Amerikaanse Regering rekent echter op medewerking van Canada en Zuid-Amerika, om de gevraagde \$ 22 milliard vol te maken; ook de Amerikaanse wardenhuizen hebben reeds hun St. Nicolaas op elke verdieping.

„Americans, notoriously, are often foolishly generous”, aldus Ernie Pyle in zijn „Here is your war”. Molotov's rede bij de 30ste verjaardag van de Octoberrevolutie schijnt intussen deze bereidheid tot geven zelfs te hebben versterkt. Daarom is thans de vraag: op welke condities; nationaal en internationaal, komt het lekkers beschikbaar? Hier ontbreekt het niet aan adviseurs. Zo wil Thomas E. Dewey de hulpactie organiseren op een tweepartijen-basis; Dewey — dit ter verduidelijking — is candidaat voor het Presidentschap. Evenmin zuiver altruïstisch is voorts Senator Herter's voorstel om een commissie van 4 Republikeinen en 3 Democraten met de uitdeling der goede gaven te belasten.

Intmiddels is er anderzijds een ijverig pogen — getuige de trek van Oost-Europese oppositieleiders naar het Westen — om nog tijdig tot de zoete kinderen te behoren. De Engelse Regering verlaagde de levensmiddelenrantsoenen; inflationaire ondeugden zullen met een aanvullende begroting worden bestreden. Nederland doet dit laatste thans met name door middel van prijsverlaging, althans in de industriële sector. Het is echter de Franse Regering, die de sterkste afkeer van zwarte pietten toont. Zij tracht althans in elk geval de levensmiddelenprijzen te stabiliseren of zelfs te verlagen; een desbetreffend beroep op de handel is zowaar met enig succes bekrond. Anderzijds gaan de prijzen in de industriële sfeer omhoog, door afschaffing van subsidies; een te letterlijke opvolging van het Amerikaanse advies tot budgetaire sanering? Ramadier streeft er blijkbaar naar, getuige ook de loonsverhoging voor de stakers in de Parijse gemeentelijke diensten, om ieder het zijne te geven.

„Suum cuique”: de basis, waarop in Nederland de partijgroeperingen in de Tweede Kamer over het houden van een enquête naar — in ruime zin — het „Londense beleid” overeenstemming bereikten. Daarentegen zijn, op hoger plan, de besprekingen van de plaatsvervangende Ministers van Buitenlandse Zaken der Grote Vier voorlopig vastgelopen. Wat te zeggen van de Commissie van Drie voor Indonesië, die, na een algemeen gehouden resolutie van de Veiligheidsraad, slechts enige vaste grond kon vinden door een schip als plaats van discussie te kiezen? Van een stoomboot uit Spanje, met aangename verrassingen, schijnt hier voorshands nog geen sprake.

HAV BANK - SCHIEDAM
PERSONEEL-VERZEKERING

Behandeling van alle
 bankzaken

* *

Bezorging van alle
 assurantiën.

R. MEES & ZONEN

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS
 AMSTERDAM - ROTTERDAM - 'S-GRAVENHAGE
 DELFT - SCHIEDAM - VLAARDINGEN

**Nederlandsche
 Handel-Maatschappij, N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam

Kantoren in binnen- en buitenland

Voorlichting op het gebied van im- en
 export, betalingsverkeer enz.

Financiering van im- en exporzaken

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Gevestigd te 's-Gravenhage

ADMINISTRATIEKANTOOR DORDRECHT - BELLEVUESTRAAT 2, TELEFOON 5346

Personeels-Pensioenverzekering

verschafft directe fiscale besparing — afschrijving van
 toekomstige lasten — blijvende sociale voldoening
 Vraagt U eens welgedocumenteerd advies aan ons
 BUREAU VOOR COLLECTIEVE CONTRACTEN

Koninklijke
 Nederlandsche
 Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants
 Schiedam

NEDERLANDSCHE BEDRIJFSBANK N.V.

HERENGRACHT 320, AMSTERDAM
 TELEF. 35634, 35173, 33454.

KAPITAALVERSCHAFFING AAN
 NEDERLANDSCHE BEDRIJVEN

RAADGEVENDE FUNCTIE BIJ BEDRIJFS-
 FINANCIERING

N.V. KONINKLIJKE
 NEDERLANDSCHE
 ZOUTINDUSTRIE

Boekelo - Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
 zoutzuur, (alle kwaliteiten)
 vloeibaar chloor
 chloorbleekloog
 natronloog, caustic soda.

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK.

Mr K. P. van der Mandele, *Wie doet wát?*

In de Verenigde Staten bewegen de besprekingen over het Marshall-plan zich thans op het niveau der binnenlands-politieke discussie. Europa moet daarom zijn verwachtingen niet te hoog stellen; het zal zich voor een groot deel zelf moeten behelpen.

Reeds zijn verschillende Europese landen bezig te trachten hun deviezenbalans sluitend te maken, en wel door te streven naar enerzijds opvoering van de export, anderzijds beperking van de import. Zo gaan echter één voor één de deuren dicht; het resultaat kan niet anders zijn dan diepe armoede.

Hiertegen bestaat voor West-Europa slechts één middel: verdeling van de gezamenlijke taak, waarbij ieder land datgene krijgt te doen, waarvoor het het meest geschikt is. Is een dergelijk contact eenmaal gelegd, dan kan het over de grenzen van West-Europa worden uitgebreid.

J. Hasper, *Voorzichtig vertrouwen.*

Dit is een vervolg op „Juichende gemeenten” in het nummer van 29 October jl. De financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten is, in weerwil van goedbedoelde pogingen, steeds onduidelijker, ja, chaotisch geworden. De Commissie-Oud berekent, dat de toestand met f 96 miljoen voor elk der jaren 1948—1950 kan worden gezuiverd. De gemeenten hebben dan een zekere zelfstandigheid, doch niet ten koste van 's Rijks Kas, want deze geniet als gevolg van diverse wijzigingen nog eerder voordeel dan nadeel. Er wordt tegen gewaarschuwd op de aanvullende bijdrage van f 96 miljoen te beknibbelen, waardoor ook deze goed bedoelde poging zou mislukken. Dan is het nog beter het rapport te verwerpen en de chaos te bestendigen. Een, egalisatiereserve wordt voorgesteld om over het dode punt heen te komen.

Mr W. F. Lichtenauer, *De Belgische wet betreffende de herstelling der oorlogsschade aan private goederen.*

Een documenterend artikel over de inhoud van deze wet, welke in het Belgische Staatsblad van 10 October 1947 is gepubliceerd. Kennisneming van deze wet, zo besluit schrijver, doet te meer verlangen naar het ogenblik, dat ook de Nederlandse Regering een voorstel tot definitieve regeling van deze materie aan de volksvertegenwoordiging zal voorleggen.

Dr A. Winsemius, *Nog eens deskundigheid in het bezuinigen. II.*

Na de behandeling van de *beleidsuitgaven* in het nummer van 29 October jl. zijn in dit artikel de *beheersuitgaven* aan de orde. Het gaat hier om het probleem van de efficiency.

Het is niet mogelijk, het gehele ambtelijk apparaat binnen korte tijd aan een efficiency-onderzoek te onderwerpen. Daarom moet de verbetering van binnen uit komen; de hoofden van diensten enz. moeten worden geanimeerd om de efficiency van hun onderdeel op te voeren. Schr. wil onder deze hoofden een aantal functionarissen instellen, die zich binnen het onderdeel speciaal toeleggen op de beheersfunctie.

De te volgen procedure staat en valt met de beschikbaarheid van cijfers omtrent de doelmatigheid. In eerste aanleg zal men zich moeten beperken tot vergelijking van de te besteden hoeveelheid mandagen met de verrichte prestaties. De ervaring leert, dat het overgrote deel van de ambtelijke organisatie in een dergelijke prestatievergelijkende statistiek kan worden opgenomen. In het algemeen geldt, dat men moet beginnen met een beperkt doel; de ervaring zal op de duur de praktische grenzen aangeven.

SOMMAIRES.

Les nations européennes doivent mettre leurs ressources en commun par K. P. van der Mandele.

Les réactions américaines devant le rapport des seize pays de l'Europe Occidentale montrent que l'Europe doit s'aider elle-même dans toute la mesure du possible. Stimuler les exportations et limiter les importations d'un point de vue national est une forme nuisible d'aide, dont le résultat ne peut être qu'une pauvreté générale. La seule forme juste d'aide consiste dans la mise en commun des ressources européennes.

Confiance vigilante par J. Hasper.

Une analyse du rapport de la Commission pour la restauration de l'indépendance financière des provinces et communes, établie par le gouvernement des Pays-Bas. Malgré ce rapport, les relations financières entre les communes et le Trésor ne sont pas précisées. Les autorités communales doivent attendre des développements ultérieurs avec une confiance vigilante.

La loi concernant les dommages de la guerre causés à la propriété privée en Belgique par W. F. Lichtenauer.

L'auteur passe en revue le contenu de cette loi, dont l'introduction peut servir d'exemple aux Pays-Bas.

De l'habilité pour réduire les dépenses gouvernementales par le Dr A. Winsemius.

L'efficiency doit être obtenue de l'intérieur dans l'administration gouvernementale. L'auteur propose d'introduire des organisateurs dans l'administration. Les données statistiques, nécessaires pour rendre fécond le travail de ces organisateurs, seront certainement accessibles.

SUMMARIES.

Europe has to pool its resources by K.P. van der Mandele.

American reactions on the report of the sixteen Western European countries demonstrate that Europe has to rely on self help as much as possible. Stimulating exports and restricting imports from a national point of view is certainly a bad form of self help, the result of which will be a general poverty. The only right way consists of a pooling of European resources.

Careful confidence by J. Hasper.

An analysis of the report of the „Commissie for the restoration of financial independency of provinces and municipalities”, set up by the Dutch Government. Notwithstanding this report the financial relations between municipalities and the Treasury are still vague. Municipal authorities have to watch further developments with careful confidence.

The Belgian Bill concerning restoration of war damaged private property by W. F. Lichtenauer.

A survey of the contents of this Bill, the introduction of which may serve as an example for the Netherlands.

Expertness in curtailing Government expenses II by Dr A. Winsemius.

Efficiency in governmental management has to be achieved from within. The writer proposes to introduce efficiency managers in governmental agencies. Statistical data, necessary for making the work of these managers a success, will be certainly available.

WIE DOET WÀT?

Het schijnt, dat in de vorige oorlog een groot Nederlands koopman eens tot een Nederlandse Minister heeft gezegd: Gij moet toch eindelijk bevrijd worden van al die paperassen en van al die beslomeringen, conferenties en plichtplegingen en kunne gaan zitten, alléén, in een duinpan en . . . denken. Wat voor 1917 en 1918 gold, geldt óók voor 1947 en 1948: wij moeten méér tijd vrijmaken om te kunnen denken. De dollarnood alleen al dwingt daartoe; de hele internationale economie dwingt ertoe.

De dollar. In Parijs is voortreffelijk werk gedaan. Men heeft met prijzenswaardige voortvarendheid de examenopgaven, die Generaal Marshall had voorgelegd, binnen de zo kort gestelde termijn trachten te beantwoorden; men heeft, toen de eerste proeve niet geheel aan Washington bleek te bevallen, in samenwerking en onder leiding van de inmiddels toegezonden tutor een tweede werkstuk geleverd, dat aanvaardbaar moest worden geacht en dat door het State Department waarschijnlijk ook wel als aanvaardbaar zou worden beoordeeld. Maar het State Department is niet almachtig en Mr. Truman is niet almachtig: tenslotte hebben zij zich te richten naar het Congres. En het is nog een open vraag, of en hoe het Congres op deze voorstellen reageren zal: er zijn leden, die „European-minded” zijn, maar er zijn er ook zovelen, die uit de Middlewest komen, waar men dikwijls toch nog isolationistisch gestemd blijft, en die aan de wensen van hun „constituency” moeten gehoorzamen, willen zij hun zetel behouden.

Er moet dus voorzichtig gemanoeuvreeerd worden. Voorshands moeten de „staten in nood” en *die alléén* geholdsje worden, liefst als het kan uit een of ander bilioneel fondspas en pas als dat niet blijkt te gaan, openlijk uit de Schatkist, ook al moet daarvoor het onsympathieke middel van een speciale congreszitting worden gebezigd. Want het volgende jaar is „election year” en de President en zijn Partij willen alles vermijden wat hinderen kan. En zo hoorden wij deze dagen uit een blijkbaar goed geïnformeerde bron deze uitspraak: geen acht milliard voor '48, hoogstens maar één milliard en dan „only for food and agricultural machinery”. Deze opinie móge te somber zijn, zij gaf toch de richting aan, in welke wij denken moeten.

Op de getel van het mooie gebouw aan de Boompjes van de Rotterdamse Bank — schepping van Adriaan van der Werff en eenmaal een gastvrij tehuis voor Marlborough — dat helaas in de strijd om de rivierovergang in de Meidagen van 1940 is gevallen, stond dit gebeiteld: „spera prudenter”. Stel uwe verwachtingen *niet te hoog*. Deze woorden gelden nu in volle mate voor wat ons zal worden toegedacht uit het land, dat nu overal in moet springen en voor alles op moet komen. Dus: wij zullen het groten-deels zelf moeten doen en Europa zal het groten-deels zelf moeten doen.

* *

Hoe? Hoe zal de internationale Europese economie moeten werken om het leven er bij te houden zonder alsmaar de bedelnap op te moeten houden? Op het ogenblik is men in ieder land wakker geworden; het groene licht is rood geworden, de dromen en phantasieën gaan over in harde realiteit. Men gaat aan de slag, ieder voor zich. Men gaat trachten het nationale budget sluitend te maken, men wil trachten de schuldenlast te verminderen, men zal trachten — wat het dringendste is — de deviezenbalans in evenwicht te brengen.

Nodig voor dit laatste is allereerst opvoering van de export; daarnaast zeker niet minder de beperking van de import. Dus Nederland, wil men slagen in zijn pogingen, moet geen citrusfruit meer uit Spanje kopen, maar het moet toch zijn radio-export naar dat land opvoeren. Natuurlijk lukt dit niet. Spanje zal proberen zelf zijn radio's te maken. Frankrijk heeft geen Zwitserse franken en geen dollars meer en kan geen horloges meer kopen; het „ontman-

telt” de „Uhrenindustrie” in het Schwarzwald en sleept die binnen zijn grenzen: het is „onafhankelijk” geworden van het buitenland in de horlogerie. Zwitserland bouwt rijn-schepen aan, wat het kan, en zal zich voor zijn toevoeren van overzee „onafhankelijk” weten te maken van het buitenland, van de rijnvaarstaten als Nederland, België en Frankrijk, en die rijnvaart minder kennen kopen en al datgene wat de voortreffelijke Zwitserse nijverheid biedt.

Zó gaan één voor één de deuren dicht. Nederland, waar vroeger de rijwielindustrie eigenlijk voor een groot gedeelte bestond uit het in elkaar zetten van geïmporteerde onderdelen, gaat langzamerhand de volledige fabricage ter hand nemen, maar het gaat moeite krijgen met de afzet van zijn stofzuigers, die andere landen ook wel kunnen maken.

Engeland ziet dit alles heel goed in en het strijdt om zijn bestaan. Het wendt zich, voorzover het gaat, van de Europese economie af en trekt zich terug in die van de Commonwealth. Maar ook dat zal niet onvoorwaardelijk lukken. Want de Canadese nijverheid is enorm uitgebreid, in Zuid-Afrika zweept Van der Bijl Regering en volk op tot zelf-industrialisatie en Australië en Nieuw-Zeeland trekken immigranten aan van her- en derwaarts om óók op dit gebied verder aan slag te kunnen gaan. Om van India en Pakistan niet te spreken. Toch geeft dat grote imperium aan Engeland nog steun en bescherming voor zijn handel. Maar daarbuiten, Noord-, Midden- en Zuid-Amerika, Midden- en Noord-Afrika? Hier raken wij aan een ander probleem; de toekomst van Duitsland, laten wij zeggen van West-Duitsland.

Duitsland wordt ontmanteld, d.w.z. allereerst worden geliquideerd of weggenomen die bedrijven, welke direct of indirect kunnen worden benut voor de vervaardiging van wapentuig. Maar de ontmanteling zal wellicht verder moeten gaan. Wanneer al die wapenfabricage is verdwenen, zal Duitsland zich met alle energie op andere „finishing industries” moeten gaan werpen en zal het schrijfmachines en naaimachines en bijlen, beitels en boren gaan vervaardigen in ongekende hoeveelheden en tegen ongekend lage prijzen. Kan Engeland die concurrentie verdragen op de nog vrije internationale markten, in Argentinië bijvoorbeeld, waar de Duitsers van oudsher vaste voet hebben gehad? En zal Nederland het kunnen hebben, dat die pas geïnstalleerde fietsenfabricage vermoord wordt door een overstroming van goedkope Duitse massa-rijwielen, die een grotere bedreiging zullen vormen dan vroeger de al te goedkope Japanse? En toch zullen wij die artikelen van Duitsland moeten kopen, willen onze tuinders niet te gronde gaan aan „doorgedraaide” sla.

* *

Men ziet het, men voelt het. De Westelijk-Europese economie gaat knersen en knarsen en krimpen, want als een ieder zich terugtrekt op zijn eigen welvaartsbolwerk, gaan grote stukken welvaart te gronde en dompelt men zich in diepe armoede. En een „Customs Union” geeft hier geen uitweg.

Om zich tegen dit alles te weren bestaan er twee middelen. Het een is de dictatuur, die van boven beveelt en ordent en indeelt, zodat elk zijn taak toegeschoven en opgelegd krijgt. Die weg wil het Westen niet op. Maar dan is het geboden, dat het vastberaden het andere pad opgaat: dat van de verdeling van de gezamenlijke taak, waarbij ieder berek dat stuk krijgt, waarvoor het het meest geschikt en berekend is: de vrijwillige decentralisatie.

Dit is delen in vrijwilleig overleg is allerminst gemakkelijk en er is bijzonder veel goede wil voor nodig. Men merkt het al bij Benelux — hoe gelukkig toch, dat dit een „licht-tend” voorbeeld kan zijn — wanneer men voorzichtig tastenderwijs probeert te onderzoeken, welk werk door het ene en welk door het andere land behoort te worden gedaan. Maar er wordt gepraat, onderhandeld en geregeld; men weet te geven en te nemen en er is een grondslag gelegd voor een nuttige verdeling van functies, waarbij zeker

nu en dan het belang van het individu zal moeten worden aangepast of zelfs opgeofferd aan de grote welvaartsbelangen van het geheel, die op het spel staan.

* *

Dit is dus een voorbeeld voor „the way ahead”. Maar er is haast bij en de mogelijkheid om er haast bij te zetten is er. Straks immers, binnen twee maanden, weten wij hoe de Duitse steen rollen zal. Eigenlijk weten wij het nu reeds en Generaal Robertson is allang bezig om aan Duitsland de industrie toe te bedelen, die het houden mag. Dit gaat dan nog krachtens het recht van de bezetter langs dictatoriale weg. Maar daarop zullen met de grootste spoed — er is eigenlijk geen dag te verliezen — de contacten gelegd moeten worden tussen al die staten, die aan een West-Europese economische samenwerking deel kunnen hebben. Frankrijk zal de tarwe leveren en Holland de groente; Frankrijk de wijn en Holland de pootaardappelen; België het glas en Holland de lampen; Zweden het hout en Holland de bollen; Spanje zijn fruit en Holland zijn kaas. En er zal ingedeeld moeten worden, hoeveel staal Frankrijk met de Saar, hoeveel Benelux en hoeveel de Ruhr zal mogen en moeten produceren. Hier zal de kans voor West-Duitsland moeten liggen, dat al zijn kracht en al zijn energie zal behoren te geven aan kolen, staal en ijzer, in het algemeen belang.

Is West-Europa zó tot een „understanding” en een „working agreement” gekomen, dan behoort hetzelfde contact te worden gelegd met het Verenigd Koninkrijk en zijn Commonwealth, nog altijd met touwen en kabels aan elkander verbonden. Zó wordt dan al de West-Europese economie langs Londen met een belangrijk deel van de wereld verbonden en men zal aan de heer Van der Bijl kunnen vragen om de wol van zijn schapen over te blijven sturen en de Europese spinnerijen hun bestaan te laten; aan Canada om de verwerking van de ruwe asbestos niet zelf ter hand te nemen; aan Australië om zich in de scheepsbouw te matigen en de voorrang te laten aan de Clyde en de Waterweg.

Dit alles zal voor de grote industrieën niet meer van Staat tot Staat geregeld moeten worden, maar door de individuele groepen, die, inter-nationaal en super-nationaal verbonden, tot taakverdeling en tot uitwisseling van ervaring en kennis kunnen komen. Dus: het ijzer en staal, de kolen en de cokes, het katoen en de wol, de auto's en de vliegtuigen, de scheepsbouw en de bruggenbouw, de cellulose en de chemie. Maar óók op landbouwgebied: het vlas en het koren, de suikerbieten en de oliezaden, de kaas en de boter.

Is men eenmaal zover gekomen, dan zal de stap tot de „Western hemisphere” niet moeilijk zijn en wat onder de producenten van petroleum en de derivaten ervan mogelijk bleek, zal ook over de andere takken van bedrijf kunnen worden tot stand gebracht. En dan, wij gaan nu over in hoop en verwachting; zal misschien nog eens het tijdstip aanbreken, waarop ook de „Eastern hemisphere” in dit grootse plan kan worden betrokken. Dan zal men inderdaad komen tot: „one world”, niet op statengebied, niet op talengebied, niet op het gebied van aanleg, karakter en gewoonten, maar op het gebied van de economie, en als men het daarover ééns is, volgt al het andere vanzelf.

* *

Wij zijn ver afgedwaald, naar Wendell Wilkie's stoute dromen. Laat ons teruggaan naar dat beperkte gebied, dat West-Europa, het vasteland van West-Europa heet; het gebied, dat in kommervolle toestand is, nog altijd lijdend aan uitputting, aan armoede, aan gebrek en zo dadelijk wellicht wederom aan koude en aan honger. Laat het „pool its resources”, zoals Marshall zeide, laat het „pool its forces”, laat het „pool all its energies and vitalities” en laat het weloverwogen, het werk functioneel decentraliserend, die korte allesbeheersende vraag stellen: „Wie doet wát?”

K. P. VAN DER MANDELE.

VOORZICHTIG VERTROUWEN.

Ten einde een werkbasis te vinden om uit de toenemende moeilijkheden van de laatste jaren te komen, neemt de Commissie-Oud aan, dat de uitkeringen, welke de gemeenten in 1948 uit het Gemeentefonds zullen ontvangen, op de juiste hoogte worden vastgesteld, d.w.z. voor 100 pCt in de uitgaven zullen voorzien. Doen zich geen buitengewone omstandigheden voor, dan zal het natuurlijke accres van de uitgaven door het natuurlijke accres van de ontvangsten worden opgevangen en zullen de gemeenten in 1949 en 1950 niet andermaal in financiële moeilijkheden geraken. Voor de financiering van nieuwe maatregelen, waartoe de gemeenten zouden willen besluiten, zullen zij zelf nieuwe middelen moeten aanwijzen, c.q. zich beperking van andere uitgaven moeten opleggen. In ieder geval zal de subjectieve beoordeling wegvallen en zullen slechts objectieve uitkeringen worden toegekend. De Commissie hoopt, dat zij tijdens het 3-jarig bestand de goede sfeer zal vinden om plannen voor een (meer) duurzame oplossing te ontwerpen. In die tijd zal de strijd tussen Rijk en gemeenten, als afzonderlijke partijen, worden gestaakt. De Regering zal niet meer voor een taak staan — de financiering en daarmee het bestuur van de gemeenten — die haar bestuursrechtelijk boven het hoofd is gegroeid¹⁾.

Mén kan zonder kans op tegenspraak constateren, dat de Commissie uitgaat van een fictie. Toch zal de aan het rapport ten grondslag liggende gedachte kunnen worden verwezenlijkt. Maar dan zullen de gemeenten nog éénmaal naar subjectief inzicht moeten worden geholpen, en wel voor het belangrijke basisjaar 1948. En nu is het dus de grote vraag: hoe zal het Rijk daarbij te werk gaan? Als wetgever, die naar recht en billijkheid ieder het zijne geeft, of als belanghebbende bij 's Rijks Schatkist? M.a.w., is de Regering bezielde door de wil de gemeenten een redelijke zelfstandigheid te waarborgen of zal zij op eigen behoeften letten en zo weinig mogelijk willen geven? Zullen Rijk en gemeenten — nu hopelijk voor de laatste maal — in de ring treden en elkander weer toevoegen: „Gij werkt met mijn geld, ik geef niets meer” en „Mijn armoede is ontstaan, doordat Gij mijn bronnen in beslag hebt genomen”, of zal in redelijkheid worden overlegd om een goede en voldoende basis te vinden?

Afgezien van het onwaarschijnlijke geval, dat een gemeente evident te veel geld uitgeeft, zal men mogen aannemen, dat de budgetten, die de laatste jaren van zgn. noodlijdendheid onder verscherpt toezicht hebben gestaan, zo zijn opgesteld, dat de uitkomsten zonder veel delibereatie als feitelijk moeten worden erkend. Er zijn natuurlijk verschillen tussen de ene en de andere gemeente, maar men mag er na zoveel jaren van uitgaan, dat deze een zakelijke achtergrond hebben. Die verschillen waren er en zij zullen wel blijven bestaan ook. Deze feitelijkheden moeten worden aanvaard.

Overigens is er natuurlijk alles voor te zeggen, dat op de oorzaken van de verschillen de aandacht gevestigd blijft. Maar daar gaat het nu niet om. Thans gaat het om de intentie, welke bij het onderzoek voorziet. Met het oog daarop is het interessant te weten, welke offers het Rijk brengt, m.a.w. welk bedrag ten behoeve van de gemeenten aan 's Rijks Kas wordt onttrokken.

Uitkeringen uit 's Rijks Kas.

Vergeleken met 1947 zijn, volgens de cijfers van de Commissie-Oud, de gevolgen van de nieuwe regeling voor het Rijk:

1. nieuwe uitkering aan het Gemeentefonds (storting 8,2 pCt van de opbrengst van de massa der Rijksbelas-

¹⁾ Zie ook: „Juichende gemeenten” in „E.-S.B.” van 29 October 1947, blz. 859.

tingen ²⁾	f 178,2 miljoen
2. nader aandeel in de kosten van de politie	„ 33,3 „
Totaal	f 211,5 miljoen

- a. Hiertegenover staat, dat voor het Rijk vervalt: de bijdrage aan de Ite afd. van het Gemeente fonds (steun aan noodlijdende gemeenten) f 85 miljoen
- b. de uitkering aan de Ite afd. (wegens het niet heffen van de vennootschapsbelasting van openbare nutsbedrijven, waarop bij de toewijzing van de middelen in 1943 was gerekend) ....., 20 miljoen
- c. de uitkering wegens suppletie van belastingen in door de oorlog getroffen gebieden ....., 10 miljoen
- „ 115 miljoen

In de vergelijking 1947—1948 zal het Rijk een hogere bijdrage geven van f 96,5 miljoen.

Men kan het nu niet zo stellen, dat het Rijk van zijn hogere ontvangsten uit de belastingen van f 583 miljoen in 1930 op f 2.205 miljoen geraamd voor 1947 (vermoedelijke uitkomst f 2.344,6 miljoen) f 96,5 miljoen afstaat. Het totaal van de bijdragen van het Rijk blijft f 211,5 miljoen, een aanzienlijk bedrag, zelfs voor de tegenwoordige staatsbegroting. Maar is dit nu werkelijk een offer?

Men weet, dat het Rijk in de loop der jaren al meermalen belastingbronnen van de gemeente te eigen bate heeft aangewend en daartegenover compensaties heeft verleend. Men weet eveneens, dat het Rijk de gemeenten vele taken heeft opgedragen, waarvoor de gemeenten vergoeding ontvingen. Ook dat deze uitkeringen steeds onvoldoende werden geacht en dat het Rijk heffingen invoerde, waarvan de gemeenten een aandeel in de opbrengst behoorden te genieten, doch niet ontvingen (inkomstenloonbelasting, rechten warenwet, motorrijtuigenbelasting) of waaraan de gemeenten onderworpen waren (omzetbelasting). Wil men nu de grootte van het offer voor 1948, dus met volledige toepassing van het rapport van de Commissie-Oud, berekenen, dan moet men uitgaan van het jaar 1930, toen van rijksoffers nog niet werd gesproken.

Berekening van het directe geldelijke offer.

In 1930 genoten de gemeenten uit 's Rijks Kas, volgens de wet van 1897, totaal f 20,2 miljoen

Thans zal het Rijk in het Gemeentefonds storten de hoofdsommen grond- en personele belasting ....., f 44 miljoen

8,2 pCt van de massa van 's Rijks belastingen (percentage vastgesteld naar een opbrengst van f 2.170 miljoen en naar de vermoedelijke behoeften der gemeenten in 1948) ....., 178,2 „

Totaal van de Rijksbijdragen .. f 222,2 miljoen
In 1930 werd gegeven .., 20,2 „

zodat de gemeenten meer zullen ontvangen ....., f 202 miljoen

²⁾ Zie voor een opsomming: „E.-S.B.” van 15 October 1947, blz. 820.

f 202 miljoen

We moeten hierbij echter in aanmerking nemen, dat het Rijk verschillende belastingen, die in 1930 gemeentelijke belastingen waren, heeft afgenomen en te eigen bate heeft aangewend. Het zijn de volgende:

de gemeentelijke inkomstenbelasting .. f 177,6 miljoen
opcenten vermogensbelasting .., 6 miljoen
opcenten dividend- en tantiëmebelasting .., 9,7 miljoen

Totaal ....., f 193,3 miljoen
waarvoor de gemeenten compensatie behoren te ontvangen, zodat dit bedrag in mindering mag worden gebracht ...., 193,3 miljoen

Bij volledige aanvaarding van de voorstellen van de Commissie-Oud zal het Rijk in 1948 aan directe middelen meer geven dan in 1930 ....., f 8,7 miljoen

De voorlopige conclusie is dus, dat, indien de voorstellen van de Commissie-Oud, alsmede de door haar geproduceerde cijfers worden aanvaard, de gemeenten aan directe middelen f 8,7 miljoen meer uit 's Rijks Kas zullen ontvangen dan in 1930, welk bedrag echter nog niet toereikend is voor de jaarlijkse afschrijving, gedurende 30 jaar, van de geaccumuleerde crisis- en oorlogstekorten van ruim f 300 miljoen, een schuld, die de gemeenten wegens het uitblijven van een redelijke regeling voor de financiële verhouding met het Rijk, slechts formeel als de hare hebben moeten erkennen. Die laatste f 8,7 miljoen, begrepen in de bijzondere uitkering, dienen dus om de verzuimen van vroeger goed te maken.

Diverse mutaties sedert 1930.

Men zal geneigd zijn te denken, dat de zaak zo eenvoudig niet is en dat in de jaren, verstreken tussen 1930 en 1947, nog andere mutaties hebben plaats gehad. Ik zie dat niet voorbij en zal de voornaamste noemen om aan te tonen, dat zij of geëcarteerd kunnen worden of voor de berekening van het offer van het Rijk buiten beschouwing moeten blijven, dan wel van zulk een aard zijn te achten, dat zij in dit grote verband zonder bezwaar kunnen worden weggelaten. Voorzover toch nog met indirecte voordelen valt te rekenen, zullen de indirecte nadelen daartegenover moeten worden gesteld.

Allereerst zij dan herinnerd aan de gemeentefondsbelasting, die de plaats van de oude gemeentelijke inkomstenbelasting innam. Maar sedert is ook de gemeentefondsbelasting bezweken, om het Rijk in staat te stellen alle profijten van een inkomstenloonbelasting te genieten. In de vergelijking 1930—1948 blijft de gehele gemeentefondsbelasting dus terzijde. De gemeenten mogen het bedrag van haar inkomstenbelasting in 1930 dus voor 1948 in de weegschaal leggen.

Dan valt te wijzen op de intrekking van de zakelijke bedrijfsbelasting en de gelijktijdige invoering, tijdens de bezetting, van de ondernemingsbelasting, welke opbrengst van meer dan f 100 miljoen geheel aan de gemeenten ten goede komt. De heffing heeft als regel plaats naar de factor 2,4, waarvan de opbrengst bij de factor 1 aan het Gemeentefonds wordt uitgekeerd en het restant — meestal naar de factor 1,4 — aan de gemeenten rechtstreeks. In dezelfde sfeer ligt de hogere heffing ten behoeve van de gemeenten van de opcenten op de grondbelasting (gebouwd en ongebouwd) met een grotere opbrengst van pl.m. f 26,5 miljoen. Deze middelen zijn voor de gemeenten natuurlijk van grote betekenis, maar dan in een ander verband, nl. in de vergelijking van wat zij in totaal aan belastingen, heffingen en uitkeringen uit het Gemeentefonds ontvan-

gen³⁾. Dat was volgens de cijfers van de Commissie-Oud: 1930 f 275,5 miljoen en in 1947 f 265,3 miljoen, dus in 1947 rond f 10 miljoen minder dan in 1930. Zeker, daar zal dan, als hierboven reeds werd berekend, in 1948 f 200 miljoen bijkomen. Maar daar gaat het hier niet om. Het onderzoek gaat thans over de vraag, welke offers 's Rijks Kas zich onder de nieuwe toestand zal moeten getroosten. Bij de invoering van de hier besproken heffingen heeft het Rijk geen offer gebracht. Hier heeft 's Rijks wetgever besluiten genomen, waartoe de gemeenten geen bevoegdheid hadden. Er zijn nieuwe bronnen van inkomsten aangewezen, die nog niet waren aangeboord.

De werkloosheidslasten, vroeger onderdeel van de armenzorg, zijn in het laatste decennium door nieuwe sociale inzichten aan de armensfeer onttrokken. De werkloosheid werd in dat tijdvak tot een nationaal probleem. Om de gevolgen van onvrijwillige werkloosheid te verzachten werden ondersteuning gegeven, die de draagkracht der gemeenten ver te boven gingen. Het Rijk subsidieerde aanvankelijk de gemeenten. Later werd het Werkloosheids-subsidiefonds ingesteld, doch tegelijk en voor dat doel moesten de gemeenten, die als regel met 15 pCt van de uitgaven belast bleven, nog 1/4 van haar belastingcapaciteit (pl.m. f 45 miljoen) missen. Doch het Werkloosheids-subsidiefonds werd opgeheven en het Rijk nam de kosten over. In de vergelijking 1930—1948 moet de kwestie van de verminderde belastingcapaciteit, die de gemeente hoog heeft gezeten, buiten beschouwing blijven; in dat verband is slechts van belang het feit, dat de last in 1930 ten volle op de gemeenten en in 1948 bijna geheel op het Rijk drukt. In de vergelijking met 1930 zal dus rekening moeten worden gehouden met een indirect voordeel voor de gemeenten tot een bedrag van f 15 miljoen, dat voor de werkloosheid op de staatsbegroting voor 1948 is geraamd. Daarop wordt hieronder nog teruggekomen.

Met de besparing op de uitgaven voor armenzorg door de Noodwet Ouden van Dagen ligt het iets anders. Het Rijk heeft, niet om de gemeenten te ontlasten, doch uitsluitend in het belang van de ouden van dagen, een regeling getroffen, welke voor de gemeenten een besparing op de steunuitkeringen van f 24 miljoen (raming) ten gevolge zal hebben. Dat wil zeggen, dat, wanneer die noodwet niet verschenen was, de gemeenten dit bedrag meer nodig zouden hebben gehad. De billijkheid eist, dat ook dit indirecte voordeel in de vergelijking 1930—1948 wordt betrokken. Intussen is dit nog maar een betrekkelijk geringe verlichting van lasten, vergeleken met de enorme stijging van de kosten voor armenzorg van 1930 op 1948.

Een derde indirect voordeel is gelegen in het overnemen van de politie-uitgaven, voorzover zij nog door de gemeenten worden gedragen; t.w. f 33,3 miljoen. Het resterende deel representeert de hogere kosten wegens de staatsbemoeiing, welk deel het Rijk uiteraard zelf betaalt.

Er vallen meer wijzigingen te constateren. De arbeidsbeurzen werden door het Rijk overgenomen, doch deze uitgaven waren relatief niet hoog. Het Rijk voerde nieuwe belastingen in, waarin de gemeenten aanzienlijke sommen moesten bijdragen (zoals de omzetbelasting, die ook van de gemeentebedrijven wordt geheven, de couponbelasting, die bij nieuwe emissies op de gemeenten werd afgewenteld, maar intussen weer is vervallen) en naastte van de grote gemeenten de telefoondiensten, waardoor deze nog steeds een verlies lijden van f 6 miljoen per jaar. Dan komen nog

³⁾ Bij de behandeling van dit onderwerp komt het herhaaldelijk voor, dat de cijfers van voor- en nadelen wisselen naar gelang van het verband, waarin zij ten behoeve van het onderzoek moeten worden gezien. Zo zijn hierboven reeds twee verschillende bedragen genoemd, nl. f 211,5 miljoen en f 222 miljoen als nieuwe kosten van het Rijk. Zo ook komt de Commissie-Oud als uitwerking van haar eigen voorstellen, werkende met dezelfde cijfers, tot een nuttig effect voor de gemeenten in 1948 van f 199,3 miljoen, nieuwe dekkingsmiddelen voor het Gemeentefonds van f 194,2 miljoen en een hogere uitgaaf voor het Rijk van f 96,5 miljoen. Al deze getallen zijn slechts goed in het verband, waarin zij zijn berekend en naar de facetten, die worden belicht. Ook bij bouwtekeningen vindt men andere aspecten naar gelang men voor- en zijgevel, dan wel dwarsdoorsneden ziet.

tal van kleinere zaken, zoals de afschaffing van de portvrijdom voor de gemeenten (nadeel f 1,8 miljoen), die echter het algemene beeld niet kunnen veranderen.

Resultante indirect voor- en nadeel.

Blijkens het bovenstaande genieten de gemeenten de volgende indirecte voordelen:

1. werkloosheidslasten	f 15	miljoen
2. besparing noodwet ouden van dagen ..	24	„
3. politie-uitgaven	33,3	„

Totaal indirect voordeel .....

f 72,3 miljoen

Hiertegenover staat als indirect nadeel de derving van het accres van de ontnomen inkomstenbelasting, niet alleen door een hogere opbrengst, verband houdende met de bevolkingstoename en de waardeverandering van het geld, maar ook wegens een mogelijke expansie als gevolg van een tariefherziening. De betekenis hiervan blijkt hieruit, dat Rijk en gemeenten tezamen in 1930 aan inkomstenbelasting ontvingen f 288,6 miljoen, terwijl het Rijk alleen thans ruim f 1.060 miljoen (herziene raming) zal ontvangen of rond 270 pCt meer.

Welk percentage voor de gemeenten zou mogen worden aangenomen, is niet te zeggen; tal van factoren doen daarbij hun invloed gelden. Misschien hadden de gemeenten met een verhoging van 100 pCt kunnen volstaan, waardoor zij een extra-opbrengst van f 177,6 miljoen zouden hebben genoten.

Het is zeker niet te veel, wanneer de gemeenten stellen, dat het natuurlijke accres en de expansie van het gemeentelijk deel in 1948 50 pCt meer dan in 1930 zouden kunnen opbrengen. Het indirecte nadeel is dan laag geraamd te stellen op 50 pCt van f 177,6 miljoen of f 88,8 miljoen, of per saldo f 16,5 miljoen hoger dan het zov-even becijferde bedrag van f 72,3 miljoen, voorstellende het indirecte nadeel.

Zoveel is dus wel zeker, dat van het brengen van een offer door het Rijk op het altaar van de herrezen financieel zelfstandige gemeente geen sprake kan zijn, zelfs niet bij volledige doorvoering van het rapport der Commissie-Oud en met toekenning van de door haar berekende bijdragen. Deze conclusie moet van invloed zijn op de beslissing, welke de wetgever moet nemen. Het Rijk mag het niet doen voorkomen alsof de gemeenten ten laste van 's Rijks Kas leven.

Aspect 1948.

Men neemt aan, dat de financiële aspecten voor 1948 gunstiger zijn dan voor 1947. De cijfers, die gediend hebben voor de berekening van de nieuwe Rijksbijdragen aan het Gemeentefonds, zijn gebaseerd op de ramingen van gemeentelijke begrotingstekorten van 1947. Deze ramingen zijn in 1946 opgesteld. Er bestaat een vermoeden, dat de uitkomsten lagere nadelige saldi zullen tonen en dat deze verbetering zich in 1948 zal voortzetten. De vraag is echter, welke tegenwerkende factoren hun invloed zullen doen gelden. De onlangs gepubliceerde gemeentebegroting van Rotterdam wijst bijv. voor 1948 op een verbetering van f 11 miljoen, hoewel het tekort, evenals in 1947, op f 51 miljoen moest worden geraamd. Het deficit is dus even hoog gebleven. Dit is o.a. toe te schrijven aan de omstandigheid, dat in het geraamde nadelige saldo thans een afschrijving van f 9 miljoen op de geaccumuleerde verliezen van vorige jaren is opgenomen⁴⁾.

Het Departement gaat thans na, of het in het rapport van de Commissie-Oud genoemde cijfer van het totaal der begrotingstekorten (circa f 200 miljoen) lager kan worden geschat met de bedoeling de som van de afdracht van de massa der Rijksbelastingen en dienvolgens het percentage van 8,2 te drukken. De behoeften van de gemeenten worden nu voor 3 jaar naar subjectief inzicht gefixeerd.

⁴⁾ Zie: „E.-S.B. van 15 October 1947, blz. 825.

Subjectieve uitkeringen.

Hoe zal nu worden vastgesteld, wat de gemeenten in 1948 nodig hebben? Het zal daarbij voornamelijk gaan om het bepalen van het bedrag van de bijzondere uitkering aan de gemeenten, waarvan de (altijd bezadigde) „Gemeentestem” in het nummer van 4 October jl., no. 4930 o.a. zegt:

„Het merkwaardige van deze uitkering is, dat zij op geen enkel objectief gegeven berust en dus volkomen subjectief is. De door de Commissie aangegeven basis is uitermate vaag. Wij voorspellen dan ook een zeer onverwikkelijke strijd tussen de gemeentebesturen enerzijds en de Provincie en het Rijk anderzijds over wat de „vermoedelijke behoeften voor 1948” zullen zijn. Daar deze strijd voor al de betrokken gemeenten individueel zal moeten worden uitgevochten, voorspellen wij tevens, dat er niets terecht komt van het voornemen om al deze bijzondere uitkeringen vast te stellen; voordat de begrotingen voor 1948 binnen de door de gemeentewet bepaalde termijnen zullen moeten worden vastgesteld. De tijd dringt daarvoor te zeer. Wij voorzien daarvan derhalve een ernstige vertraging in de gemeentelijke begrotingsarbeid. Een redelijke eis is toch, dat aan het gemeentelijk inzicht recht zal worden gedaan en dat de Regering (wie is dat in de praktijk?) in deze niet geheel willekeurig zal kunnen beschikken en beslissen. Het kan hierbij om grote bedragen gaan”:

Deze toestand ontstaat, doordat het Rijk in twee doelen tegelijk wil scoren. Het wil de gemeenten zelfstandigheid verlenen, maar haar geen speling in de financiën laten. Het wil van het chaotische mede-bestuur af, maar als belanghebbende zo weinig mogelijk in het Gemeentefonds storten.

Het tragische is, dat, hoe beter een dergelijke opzet zou slagen, hoe meer aan de bedoelingen van het rapport van de Commissie-Oud geweld wordt aangedaan.

Nu is het mogelijk, dat iemand het standpunt zou willen innemen, dat het met het oog op de algemene verarming van ons land wenselijk is de gemeenten enige jaren in de klem te zetten. Maar dan is het toch zuiverder het gehele rapport van de Commissie-Oud te verwerpen dan daarvan gebruik te maken. Het is beter de chaos te bestendigen dan een goedbedoelde poging om orde te scheppen te laten mislukken.

Ik vraag mij evenwel af, of het wel nodig is in de positie van twee elkander bekampende partijen te gaan staan. De toestand zij eenvoudig zo, dat het Rijk de reeds te lang achter gehouden belastingontvangsten als gewetensgeld in het Gemeentefonds stort. De verdeling van het fonds heeft plaats op advies van Gedeputeerde Staten, die met de locale toestanden beter op de hoogte zijn dan de departementen.

Verdeling van het fonds.

De vrees, dat de gemeenten gedurende 3 jaar over te ruime middelen zullen beschikken, is ongegrond. Want zou te veel in het Gemeentefonds worden gestort, dan zal, volgens het voorstel van de Commissie, het percentage van de afdracht van 's Rijks belastingen worden verlaagd. Zijn de uitkeringen incidenteel te hoog, dan zal een eventueel overschot extra op de crisis- en oorlogsschuld worden afgeschreven. Zouden enkele gemeenten doorlopend voordelige saldi hebben, dan komen zij in dezelfde positie te verkeren als zij, die haar belastingcapaciteit niet ten volle hebben behoeven te benutten.

Er bestaat echter ook nog een kans, dat enkele gemeenten, wellicht de kleinere, wier budget reeds kan worden ontworpen, wanneer een plaatselijke industrie wordt stilgelegd of — na verwoestingen — nieuwe woningen zijn gebouwd met een jaarlijks verlies van 10 pCt der exploitatiekosten ten laste van die gemeenten, niet toekomen en reeds in 1949 noodlijdend zullen worden. Wanneer er nu inderdaad reden bestaat om aan te nemen, dat de aspecten

voor de gemeenten als totaliteit gunstiger zijn dan door de Commissie-Oud werd aangenomen, dan is er m.i., op grond van al het voorafgaande, nog geen reden om de Rijksbijdrage aan het Gemeentefonds te verminderen. In het veronderstelde geval zou kunnen worden bepaald, dat 98 pCt van de „normale uitkeringen” (raming f 157,2 miljoen) aan alle gemeenten wordt uitbetaald en dat het restant voorlopig in het fonds wordt gelaten, onder belofte, dat dit bedrag te zijner tijd zal worden bestemd, hetzij voor volledige betaling van alle algemene uitkeringen, hetzij voor hulp in individuele gevallen. Met deze egalisatie-reserve zal — ik geef het toe — weer een subjectief element in het uitkeringssysteem worden gebracht, maar zo beperkt, dat het voor een korte overgangstijd is te aanvaarden. In vele gevallen zal dan in het overgangstijperk formele noodlijdendheid kunnen worden ontgaan. De kans, dat de uitkomsten gunstiger zullen zijn, dan thans wordt verwacht, mag geen beletsel zijn een fors gebaar te maken en van loyale opvattingen te doen blijken.

Er zal nu spoedig een besluit moeten worden genomen. De wetgever kan niet wachten tot alle bedragen precies bekend zijn. Exacte gegevens zijn het eerste jaar toch niet beschikbaar. Het beste zal zijn de geraamde bedragen eenvoudig beschikbaar te stellen en daar niet meer op af te knabbelen. Moet voor 1948 dan nog met de gemeentebesturen worden overlegd, dan heeft de ontmoeting niet plaats in de ring, maar in de kring. Men is dan nu reeds uit de toestand, waarvan Minister Beel zei: „Maar even begrijpelijk en duidelijk is ook, dat zulk een toezicht funest is voor de ontplooiing van het gemeentelijke leven, voor haar zelfwerkzaamheid en voor het verantwoordelijkheidsbesef van haar bestuurders. Met hoe goede bedoelingen partijen ook bezield mogen zijn, zulk een systeem leidt te gemakkelijk tot een overvraging door de ene en een onderbieding van de andere partij, in plaats van afweging — in eigen kring — van de financiële tegen de andere belangen”.

Wees niet al te rechtvaardig. Men zij niet al te bevreesd; er zijn waarborgen voor een goed beheer genoeg. Men vertrouwde op het toezicht van Gedeputeerde Staten en — als dat eens gezegd mag worden — ook nog een beetje op het inzicht van de gemeentebesturen. Het slagen van het plan van de Commissie-Oud hangt hiervan af, want eerst dan is een 3-jarig bestand uitvoerbaar.

Nieuwe voorbereiding.

Tijdens deze trêve worden de plannen voor de toekomst ontworpen. Dat is een kunstig smeedwerk, waaraan de meesters in het vak, mannen van ervaring, al hun denkracht moeten geven. De bedoeling is: de gemeenten weer permanent zelfstandig te maken, zodat met een normaal toezicht op het beleid van de lagere publiekrechtelijke lichamen kan worden volstaan, teneinde excessen te keren; de opdracht luidt: een automatisch werkende reguleur uit te denken, die, eenmaal aangebracht, de beschikbare middelen zo verdeelt, dat de gemeenten redelijk in haar individuele behoeften kunnen voorzien. Slaagt men hierin niet, dan zal men de chaos slechts kunnen beëindigen door opheffing van de autonomie en invoering van een gedecentraliseerd centraal bestuur, met de oplossing van Prof. Mr C. W. de Vries als een verzachte vorm: „Eén staat, één gemeente”, te executeren door een gezellige functionele samenwerking onder de leiding van één Minister voor de begroting.

Ik kom hier op een nieuw chapter, dat te uitvoerig zou worden om in dit artikel nog te behandelen. Toch was het herhalen van de opdracht nodig om duidelijk te maken, welke verstrekkende gevolgen een mislukking van de studie zou zijn. In principe staat het bestaan van de lagere vertegenwoordigende lichamen op het spel en in verband daarmee een efficiënt bestuur en beheer⁵⁾. Elke centra-

⁵⁾ Zie mijn praec-advies „Doelmatig gemeentebeheer”, uitgebracht in 1937 voor het Nederl. Instituut voor Efficiency (Publicatie no. 147).

lisatie leidt tot de terecht verfoeide „red tape” en doet de bureaucratie, die om haar traditie haar goede zijde heeft, naar één verkeerde kant met uitwassen uitgroeien. Modern uitgedrukt kan deze verticale collaboratie uit een oogpunt van efficiency beter niet in de communale sector worden geïntroduceerd.

Bovendien heeft deze samenwerking slechts zin, wanneer het geld er is. Aan de propaganda voor de functionele samenwerking ligt, wat de uitgaven betreft, de gedachte ten grondslag, dat de Regering de financiën wel heeft, maar niet wil afstaan, alleen maar omdat de gemeenten de leiding hebben. Dat het deelgenootschap met het Rijk niet zal leiden tot goedkoper en efficiënter beheer, toonde ik reeds aan ⁹⁾.

Er moet dus alles aan gelegen zijn de financiële zelfstandigheid te waarborgen, welk doel niet kan worden bereikt, als de gemeenten geen billijk aandeel in de ontvangsten wordt gegund. Het voorstel van de Commissie-Oud om de gemeenten een vast percentage te geven van de massa der Rijksbelastingen, verdient steun en ware nader uit te werken. Ik zou de wenselijkheid willen bepleiten naast de uitkeringen uit het Gemeentefonds aan iedere gemeente een percentage uit te keren van het bedrag, dat in die bepaalde gemeente wegens inkomsten-loon-belasting wordt ontvangen. Dat stuit, naar men zegt, op administratieve moeilijkheden, maar deze moeten technisch kunnen worden opgelost. Wanneer een algemeen belang niet kan worden gediend wegens administratieve moeilijkheden, zou zulks betekenen, dat de dienende administratie zich superieur gaat achten ten opzichte van het algemeen belang, hetgeen m.i. onaanvaardbaar is.

Er kan geen sprake van zijn het veld der ontvangsten en het moeilijke terrein van de behoeftebepaling hier nu te behandelen. Het ging er bij mij om eens aan te tonen, hoe haastig men dikwijls is geweest in de beoordeling van de offers van het Rijk. Toebereidselen worden gemaakt om het beleg van Troje op te heffen. Men zie toe, wat zal worden binnengehaald. Geleerd door de ervaringen van de laatste jaren, zijn de gemeenten in haar vertrouwen voorzichtig geworden.

J. HASPER.

⁹⁾Zie: „De Gemeentefinanciën” in „E.-S.B.” van 22 Januar 1947, blz. 67.

DE BELGISCHE WET BETREFFENDE DE HERSTELLING DER OORLOGSSCHADE AAN PRIVATE GOEDEREN.

Het Belgische Staatsblad van 10 October 1947 bevat op de bladzijden 9312 en volgende den tekst van de op 1 October 1947 gegeven bovenvermelde wet. In 70 artikelen is een betrekkelijk bondige en desniettemin in vele bijzonderheden afdalende regeling vervat. Hoewel de verwijzing op vele plaatsen naar uitvoeringsvoorschriften een volledig oordeel omtrent de betekenis van deze wetgeving nog niet mogelijk maakt, is het toch verantwoord om op grond van den thans gepubliceerden tekst een algemeen beeld te geven.

De bijdrage van den Staat voor de financiering van den wederopbouw valt uiteen in twee grote onderdelen:

1. vergoeding voor herstel,
2. verlening van wederopbouwcredieten.

De vergoeding voor het herstel wordt gekenmerkt door een ver doorgevoerde discriminatie ten aanzien van oorlogsslachtoffers van verschillende gegoedheid.

Het eerste hoofdstuk, bevattende de artikelen 1 tot en met 8, geeft algemene voorschriften met betrekking tot de tussenkomst van den Staat, welke voor de materie in haar geheel gelden.

De tussenkomst van den Staat zal betrekking hebben op de rechtstreekse materiële en zekere schade; door

oorlogshandelingen op Belgisch gebied toegebracht na 27 Augustus 1939, aan lichamelijke, roerende en onroerende goederen. Voor door Belgen op buitenlands grondgebied geleden schade wordt verwezen naar een nader Koninklijk besluit. Slechts wordt een regeling gegeven voor schade aan schepen buitenslands, waarop hier niet nader kan worden ingegaan. Repatriëringskosten van goederen, die door het toedoen van den vijand naar vreemde landen werden overgebracht en die ten laste van de geteisterden vallen, worden als oorlogsschade beschouwd.

Volgens art. 2 vallen kort samengevat onder oorlogshandelingen:

1. oorlogshandelingen in den engen zin van het woord,
2. bepaalde daden gericht tegen het oorlogspotentieel van den vijand,
3. bepaalde misdaden en wanbedrijven (crimes et délits) tegen de private eigendommen,
4. de gedwongen evacuatie,
5. de onbekende oorzaak, die het verlies of de beschadiging heeft veroorzaakt van goederen, welke zich in de Meidagen van 1940 of tussen April 1944 en Februari 1945 op de Belgische Spoorwegen bevonden.

Art. 3 beperkt de toepassing van de wet tot Belgen en als van Belgische nationaliteit zijnde beschouwd wordende rechtspersonen.

Art. 4 verwijst voor vreemdelingen naar internationale regelingen.

Art. 5 sluit collaborateurs e.d. uit.

In art. 8 worden in de eerste plaats de beide bovengenoemde grote categorieën van staatshulp omschreven, terwijl voorts de tussenkomst van den Staat wordt uitgesloten voor zeer kleine schaden. Een waarde van drie-duizend francs geldt als de benedengrens, behoudens voor behoeftige natuurlijke personen. Deze benedengrens wordt groter naarmate de geteisterde welgestelder is. Zij bedraagt ten slotte 3 pCt van het vermogen voor personen, die meer dan 50 miljoen francs rijk zijn. De hulp gaat pas in voor bedragen, welke boven de in elk geval toepasselijke grens liggen. Een uitvoerige regeling is gegeven voor de volgorde, waarin deze aftrek op verschillende rubrieken van schade plaatsvindt.

De betrokken Minister kan vrijstelling geven van de verplichting tot wederopbouw of herstel, in welk geval de waarde van de toegekende vergoeding niet hoger wordt gesteld dan die op 31 Augustus 1939.

Hoofdstuk II handelt over de vergoeding voor herstel in het bijzonder. Het omvat de artikelen 9 tot en met 11.

Art. 9 maakt onderscheid tussen onroerende en roerende goederen.

Van de negen categorieën, welke de wet kent, is de laagste die van de geteisterden, wier vermogen op 9 October 1944 niet meer bedroeg dan 200.000 francs: De volgende maximumgrenzen zijn 500.000 francs, een miljoen francs, twee miljoen francs, vijf miljoen francs, tien miljoen francs, twintig miljoen francs en vijftig miljoen francs: De negende categorie bevat tenslotte de personen met een groter vermogen.

De volledige vervangingswaarde voor onroerende goederen wordt toegekend aan geteisterden uit de laagste rubriek, die de vergoeding aanwenden voor den wederopbouw van het gebouw, dat hun tot woning diende, wanneer zij op 9 October 1944 geen onroerende goederen bezaten, waarvan de globale verkoopprijs op 31 Augustus 1939 en in den toestand vóór het schadegeval, na aftrek van de verkoopwaarde van het terrein, hoger was dan 80.000 francs, welk bedrag weder wordt verhoogd met 5 pCt per bloedverwant in de opgaande linie of kind, dat ten laste kwam van den geteisterde en bij hem inwoonde op het ogenblik van het schadegeval.

In de andere gevallen ontvangen de geteisterden de waarde van het vernielde onroerend goed per 31 Augustus 1939, verhoogd met een coëfficiënt volgens de onderstaande tabel:

Bedrag van de schade in 1.000 francs		A	B	C	D	E	F	G	H
0 tot	3	0	0	0	0	0	0	0	0
3 "	10	3,5	0	0	0	0	0	0	0
10 "	20	3,5	3,4	0	0	0	0	0	0
20 "	50	3,5	3,4	3,2	0	0	0	0	0
50 "	100	3,5	3,4	3,2	2,5	0	0	0	0
100 "	200	3,5	3,4	3,2	2,5	2	0	0	0
200 "	500	3	3	2,9	2,5	2,1	1,9	0	0
500 "	1.000	3	3	2,9	2,5	2,2	2	1,8	0
1.000 "	2.000	2,6	2,6	2,6	2,6	2,3	2,1	1,9	1,7
2.000 "	5.000	2,4	2,4	2,4	2,4	2,6	2,2	2	1,8
5.000 "	10.000	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,4	2,1	1,9
10.000 "	20.000	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2	2,3	2
20.000 "	50.000	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2
50.000 en meer		2	2	2	2	2	2	2	2

In deze tabel stellen de rubrieken A tot en met H de eerste 8 rubrieken van welgesteldheid voor, welke hierboven zijn opgesomd.

Voor de categorie van personen, die meer dan 50 miljoen francs bezitten, bedraagt de vergoedingscoëfficiënt:

Schade uitgedrukt in percenten van het vermogen	Vergoedings- coëfficiënt
Van 0 tot 3 pCt	0
Van 3 tot 6 pCt	1,6
Van 6 tot 10 pCt	1,7
Van 10 tot 25 pCt	1,8
Van 25 tot 50 pCt	1,9
Van 50 pCt en meer	2,1

Evenwel mag de coëfficiënt nooit stijgen boven twee maal de totale schade na aftrek van de 3 pCt bedoeld in artikel 8.

Voor bloedverwanten in opgaande linie of voor kinderen worden weder betrekkelijk kleine verhogingen toegekend.

Voor roerende goederen ontvangt men een vergoeding, welke wordt berekend op grondslag van eenheden, waarvan de omvang en de waarde wordt vastgesteld bij Koninklijk besluit. Ook hieraan is weder een vrij gecompliceerd stelsel van toeslagen verbonden.

Voor schepen en boten worden de beginselen van de vergoeding voor onroerende goederen toepasselijk verklaard met bepaalde uitzonderingen.

Art. 9 bevat voorts uitvoerige voorschriften omtrent vermeerdering en vermindering van de herstelvergoeding, waaruit in het bijzonder moge worden vermeld, dat alle bedragen, vergoedingen, betalingen, welke zijn ontvangen van alle Belgische of buitenlandse openbare of privaatorganismen, van verzekeringmaatschappijen tegen oorlogsriscico's, met uitzondering van de verenigingen voor onderlinge verzekering, hulpfondsen enz., in mindering worden gebracht na aftrek van de daaraan betaalde bijpremiën (surprimes). Voorts wordt in mindering gebracht $\frac{2}{3}$ van de sommen, welke boven vijfduizend francs door de openbare hulporganismen in specie of in natura aan de geteisterden zijn toegekend.

Hoofdstuk III (artt. 12 tot en met 15) behandelt de wederopbouwcredieten. Door aan staatscontrole onderworpen instellingen, welke bij Koninklijk besluit worden aangewezen, kunnen aan de geteisterden herstelcredieten worden geopend onder waarborg van den Staat. Het bedrag van deze credieten, hun toekenningsvoorwaarden en het ogenblik waarop zij worden toegekend, worden vastgesteld door Koninklijke besluiten.

Hoofdstuk IV handelt over de rechtspleging. Het omvat de artikelen 16 tot en met 42.

Art. 16 bepaalt, dat aanvragen om staats tussenkomst door de rechthebbenden moeten worden gericht aan den provinciaal directeur voor oorlogsschade van de plaats van het schadegeval. De volgende artikelen geven allerlei procedurevoorschriften, welke uitlopen in art. 20, inhoudende dat, indien na de door den geteisterde voorgebrachte opmerkingen, een overeenkomst tot stand komt tussen hem en den directeur aangaande de hem toe te kennen som, onmiddellijk een akte wordt opgemaakt, welke door de twee betrokken partijen wordt ondertekend. Blijkt daarentegen gebrek aan overeenkomst te moeten worden vastgesteld, dan zal de provinciale directeur volgens art. 22 daarvan per aangetekenden brief aan den betrokkene gemotiveerd mededeling doen.

Het gevolg is een eigenlijk rechtsgeding. Volgens art. 25

wordt per provincie een commissie van beroep ingericht. Voorzitter is een staatscommissaris, die wordt bijgestaan door twee bijzitters: een technicus en een geteisterde. De laatste wordt door den minister van Wederopbouw gekozen uit een lijst van vijf namen, welke voor ieder van een vijftal met name genoemde categorieën van geteisterden wordt opgemaakt door „de coöperatief of coöperatieven van geteisterden van het arrondissement”. De staatscommissaris-voorzitter moet zijn Belg, 35 jaar of ouder, doctor in de rechten, die gedurende ten minste tien jaren aan de balie verbonden is geweest, als pleitbezorger is opgetreden, rechterlijke ambten heeft uitgeoefend of het recht gedoceed heeft aan een universiteit.

Met deze „eigenlijke rechtspleging” voor de commissies van beroep behoeft de zaak nog niet afgelopen te zijn, omdat tenslotte nog verhaal vóór den Raad van State mogelijk is, overeenkomstig artikel 9 van de wet van 23 December 1946. Indien de sectie administratie van den Raad van State vernietiging van de beslissing uitsprekt, dan wordt de zaak verzonden naar een andere commissie van beroep.

Hoofdstuk V regelt de „Waarborgen van de kredieten voor restauratie” in de artikelen 48 tot en met 49. De terugbetaling van de hoofdsom met toebehoren van de toegestane wederopbouwcredieten wordt gewaarborgd door een voorrecht, rustend op de gezamenlijke roerende en onroerende goederen van den rechthebbende op het crediet. Dit voorrecht heeft op het geteisterd goed voorrang vóór alle voorrechten en hypotheeken van vroegeren datum. Op de overige goederen van den schuldenaar heeft het een lagere rang. Ook voor andere goederen wordt een regeling gegeven. Tenslotte verdient in dit verband nog vermelding, dat, wanneer het herstelcrediet wordt gebruikt voor het bouwen op een ander stuk grond dan dit van het beschadigd goed, het voorrecht slechts rang neemt na de vroeger ingeschreven voorrechten en hypotheeken.

Hoofdstuk VI houdt zich bezig met de rechten van derden in de artikelen 50 tot en met 54. In de eerste plaats worden de gevolgen van cessies en subrogaties verschillend geregeld al naarmate deze hebben plaats gevonden vóór of na het in werking treden van de wet. Dit zijn bijzonderheden, waarvoor naar den tekst van art. 50 moge worden verwezen. Een bijzonder bevoorrechte plaats wordt ingenomen door overdrachten tussen bloedverwanten of aanverwanten in de rechtstreekse linie of in de zijlinie tot en met den vierden graad, in geval van afstand bij openbaren verkoop, bij vervreemding van het goed om uit een onverdeeldheid te treden en ter voldoening aan een recht van optie, dat dateerde vóór het tijdstip van de ramp.

Hoofdstuk VII geeft in de artikelen 55 tot en met 58 strafbepalingen.

Hoofdstuk VIII bevat in de artikelen 59 tot en met 62 voorschriften van fiscalen aard, o.a.: inhoudende verlaging van bepaalde retributies aan hypotheekbewaarders enz.

Tenslotte zijn in het IXde hoofdstuk in de artikelen 63 tot en met 70 diverse bepalingen te zamengebracht.

Hier moge worden vermeld, dat artikel 63 bepaalt, dat de vereffening van de vergoedingen en der herstelcredieten geschiedt door tussenkomst van een openbare inrichting (établissement public), waarvan de wet den rechtsvorm, de wijze van samenstelling en van werking zal vastleggen.

Art. 64 legt bepaalde verplichtingen tot het doen van mededelingen op aan verzekeraars.

Art. 65 bepaalt, wie rechtsbijstand aan de geteisterden in verband met deze wet kunnen verlenen.

Art. 66 spreekt de nietigheid uit van verschillende overeenkomsten, welke met bepaalde voorschriften van de wet onverenigbaar zijn.

Art. 67 geeft voorschriften met betrekking tot ont-eigening te algemenen nutte van gronden door oorlogshandelingen verwoest of waarop versterkingen waren aangebracht.

Art. 68 bevat voorschriften van overgangsrecht.

Art. 69 stelt bepaalde regelingen uit den oorlogstijd buiten werking.

Kennisneming van deze wet doet te meer verlangen naar het ogenblik, waarnaar de Nederlandse oorlogsslachtoffers reikhalzend uitzien, dat ook de Nederlandse Regering een voorstel tot definitieve regeling van deze materie aan de Volksvertegenwoordiging zal voorleggen. De tijd van onzekerheid, welke belemmerend werkt op de plannen tot wederopbouw, heeft reeds te lang geduurd.

Mr W. F. LICHTENAUER.

NOG EENS DESKUNDIGHEID IN HET BEZUINIGEN II¹⁾.

De beheersuitgaven.

Schaar, hakmes of maaimachine.

En nu het beheer; de kosten van de organisatie. Hier liggen de kaarten geheel anders. Hier gaat het om de vraag, of niet met minder kosten hetzelfde doel kan worden bereikt; het probleem van de efficiency. Bij de beleidsuitgaven kan met één beslissing een complex van uitgaven vervallen; de bezuiniging op de beheersuitgaven veronderstelt daarentegen detailonderzoek van de organisatie. De mate van doelmatigheid is meestal slechts na onderzoek te bepalen. Dat een hoge graad van doelmatigheid gewenst is, is voor ieder duidelijk. Wannéer deze hoge graad van doelmatigheid is bereikt, kan daarentegen meestal slechts na diepgaand onderzoek met behulp van cijfers worden aangetoond. Hoewel dus, in tegenstelling tot het beleid, een gebrek aan doelmatigheid in de organisatie meestal met cijfers kan worden aangetoond, is de verzameling van deze cijfers veelal uiterst moeizaam en tijdrovend. De ervaring leert verder, dat het verkrijgen van de uitvoering van gedane en op hun juistheid bewezen voorstellen vaak nog moeizamer is.

Eén van de oorzaken hiervan is stellig, dat de behandeling van organisatorische vraagstukken in de ambtelijke organisatie vaak in de verdrukking raakt. De praktijk schijnt wel uit te wijzen, dat de beleidsproblemen zich meer opdringen dan de beheersvraagstukken. Het is vreemd, dat dit kan gebeuren. „Government itself is a form of management, and the government should exemplify the best management techniques” schrijft Juran²⁾, maar in de werkelijkheid spant het er wel eens om. Hoewel het in de onderneming ook niet altijd rozegeur en maneschijn is; maar wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht. Hiermede is de doelmatigheid van de bestuursorganisatie niet gediend. Wanneer soms de wal het schip keert en de indruk ontstaat, dat de beheerskosten te hoog opgelopen zijn, komen deze organisatievraagstukken plotseling in het centrum van de aandacht en moet worden ingehaald, wat jaren werd verwaarloosd. En dan loopt men, zoals vanzelf spreekt, het gevaar, dat in plaats van de snoeischaar, waarmede na rijp beraad ieder overbodig takje wordt weggeknipt, de maaimachine wordt gehanteerd en iedere organisatie, ongeacht haar taak, structuur en personeelsbezetting, volgens een uniform recept wordt bijgeschoren.

In analogie met het jongensspel „lepel, schaar of hakmes?” kan men bij de pogingen tot opvoering van de doelmatigheid van de organisatie de vraag stellen: „schaar, hakmes of maaimachine?” Geen der middelen is op zichzelf af te keuren. Wanneer vaststaat, dat het apparaat te groot is — en daarvan gaat deze discussie uit —, dan gaat het hoogstens om het zoeken van het middel, dat tot het beste resultaat leidt. Is de snoeischaarmethode niet mogelijk, dan moet het hakmes worden gehanteerd. Kan ook dit

niet, dan blijft als enige oplossing de maaimachine. Waar het op het ogenblik gaat om het bereiken van resultaten op korte termijn, is het hanteren van de snoeischaar over de gehele linie uitgesloten. Het micro-organisatieonderzoek, dat moet voorafgegaan aan het wegnippen van alle overbodige lootjes, is zo tijdrovend, dat deze methode eerst na jaren tot resultaten zou leiden. Bovendien is het de vraag, of deze resultaten bevredigend zouden zijn, omdat slechts een sanerende werking van binnen uit tot duurzame resultaten kan leiden. Het gaat dus thans om de keuze tussen hakmes en maaimachine. Het eerste wordt nog met intelligentie gehanteerd en kan rekening houden met bijzondere omstandigheden. De maaimachine doet dit niet meer; zij werkt mechanisch.

Indien mogelijk geen maaimachine.

Prof. Bakker stelt de maaimachine voor: 25 pCt vermindering over de gehele linie. Wellicht zal deze 25 pCt er over het geheel genomen wel inzitten. Maar dit is stellig niet het geval voor alle onderdelen. In het ene zit meer, in het andere minder. Hierdoor zou de maaimachine hier en daar in het vlees snijden. Wanneer het evenwel niet mogelijk is een weg aan te wijzen, waarlangs met meer onderscheid de besnoeiing kan plaatsvinden, blijft als onvermijdelijk middel over de door Prof. Bakker gepropageerde uniforme inkrimping. Dus „het domme potlood”, dat in dit geval, bij afwezigheid van betere middelen die effectief zijn, het intelligente potlood wordt.

Zoals gezegd, gaat het om het bereiken van resultaten op korte termijn. Verbeteringen, die, hoe wenselijk ook, eerst op langere termijn resultaten opleveren, kunnen hier buiten beschouwing blijven. Bij een andere gelegenheid³⁾ heb ik er reeds op gewezen, dat er in de structuur van de leiding van de ambtelijke organisatie enkele zeer ernstige fouten zitten, die belangrijke consequenties hebben. Voor een deel zouden deze kunnen worden opgevangen door het benoemen van een Staatssecretaris, die de leiding van het gehele ambtelijke apparaat zou moeten voeren en terzake verantwoording schuldig zou zijn aan de Minister-President. Ten aanzien van het beleid zou de instelling van een zelfstandige Minister-President een zaak van uiterst gewicht zijn. Ook voor de oorlog werd, zoals ik in het vorige artikel opmerkte, deze Minister-President reeds gepropageerd door de Bezuinigingscommissie. Wellicht moet dit advies ten dele worden verklaard uit het streven van deze commissie, om, waar zij verschillende plannen tot reorganisatie niet kon doorzetten bij de betrokken ministers, een super-minister te krijgen. Zuiver organisatorisch gezien had de commissie het evenwel bij het rechte eind. Het ziet er echter niet naar uit, dat een dergelijke reorganisatie binnen afzienbare tijd zal worden doorgevoerd. Een andere methode tot verhoging van de doelmatigheid propageerde ik op de efficiency-dagen in 1946⁴⁾. Ook dit plan, dat beoogt tot een betere methode van selectie en promotie te komen, zal slechts na verloop van jaren tot de beoogde verbeteringen leiden. Waar het thans om gaat, is een verhoging van de doelmatigheid — vnl. door hogere prestaties — op korte termijn, zeg binnen één of twee jaar.

Hierbij moet vooropgesteld worden, dat het uitgesloten is, binnen een zo korte tijd het gehele ambtelijke apparaat aan een onderzoek te onderwerpen. Dit zou jaren kosten en vermoedelijk toch nog niet tot geheel bevredigende resultaten leiden. Wat nodig is, is een verbetering van binnen uit. Deze is slechts mogelijk, indien degene, die verantwoordelijk is voor de gang van zaken in de organisatie, hiervoor verantwoordelijk wordt gesteld, en het zijn, zoals Prof. Bakker terecht opmerkt, „in de eerste plaats de leiders van de diensten, die voor een efficiënte uitvoering van hun taak moeten zorgen”. Deze verantwoordelijkheid moet onder geen omstandigheid van deze leiders worden afge-

¹⁾ Het eerste gedeelte van dit artikel werd geplaatst in „E.-S.B.” van 29 October jl., blz. 856.

²⁾ J. M. Juran „Bureaucracy: a Challenge to Better Management”, Harper and Brothers, New York, Londen (blz. 104).

³⁾ De opbouw van het bestuursapparaat, Elsevier 1945.

⁴⁾ Enkele opmerkingen over de organisatie van 's Rijks bestuursapparaat (Publicatie no. 254 van het Ned. Instituut voor Efficiency).

nomen. Maar dan moeten zij ook in staat worden gesteld, deze verantwoordelijkheid te dragen en moeten zij verantwoordelijk worden gehouden. Dit kan alleen, wanneer de hogere instantie controle uitoefent. Deze controle is slechts mogelijk met behulp van cijfers omtrent de doelmatigheid.

Het gaat er dus om de hoofden van diensten, afdelingen, bureaux enz. te animeren de efficiency van hun onderdeel op te voeren, door hen op deze taak te wijzen, hun de uitoefening mogelijk te maken en deze te controleren. Eerst wanneer dit mogelijk is, kan worden verwacht, dat het streven naar meer doelmatigheid zich van boven af naar beneden voortplant, een cumulatieve werking gaat krijgen en bij de uitvoering een goede voedingsbodem vindt.

Waarom ontbreekt dan veelal tegenwoordig deze kettingreactie? Ik zie drie mogelijkheden bij de chef van het onderdeel. Onwil, onkunde, onmacht. De onwil is geloof ik niet vaak aanwezig. Hier en daar wellicht, maar zij behoeft slechts te worden onderkend om daaraan een einde te maken. Dit onderkennen vereist bij de hogere functionaris echter weer vergelijkingsmateriaal, hetzij met een standaardprestatie of met prestaties bij andere organisatorische onderdelen. Onkunde komt wellicht vaker voor; het gaat hier dan om voorlichting en steun bij de uitvoering. Onmacht is aan de orde van de dag. Vrijwel steeds zijn de leiders van diensten, afdelingen enz. zodanig met beleidsvraagstukken bezet, dat er weinig tijd overblijft om aandacht te besteden aan de beheersproblemen. Hij zou dit moeten doen, omdat hij terzake verantwoordelijk is en iemand anders het dus niet voor hem doet, maar hij heeft geen tijd. En zo vallen vaak de organisatieproblemen tussen wal en schip. Dit is niet een onbekend verschijnsel. Integendeel, het wordt algemeen erkend. Het detailonderzoek van de organisatiedeskundige moet dan vaak redding brengen, maar dit kan deze leemte niet opvullen, omdat het incidenteel is; het wekt geen kettingreactie op.

Wat er dus nodig is, is in de eerste plaats de wil om tot een efficiëntere organisatie te komen. In deze discussie mag deze als aanwezig worden beschouwd, omdat anders een bespreking van de techniek geen zin heeft. De techniek moet deze zijn, dat de hoofden van onderdelen in staat worden gesteld om deze beheersfunctie te vervullen en dat deze vervulling wordt gecontroleerd door de hogere organen. Structureel betekent dit, dat er in de hiërarchie van het ambtelijke apparaat onder de aansprakelijke hoofden van diensten enz. een aantal functionarissen wordt geschapen, die zich binnen het onderdeel speciaal toeleggen op deze beheersfunctie. In het kleine onderdeel — bureau en afdeling — kan de chef het geheel gemakkelijk overzien. Hier zijn de uitvoering van het beleid en de wijze, waarop dit wordt gedaan, zo dicht onder de aandacht van de chef, dat hij hiervoor de tijd moet kunnen vrij maken. In het grotere onderdeel gaat dit al minder goed, zodat men deze beherende functie meestal zal moeten opdragen aan een functionaris, die daarvoor de geschiktheid heeft en tegelijkertijd een functie uitoefent, die zich leent voor een dergelijke combinatie, bijv. de personeelschef, het hoofd van de afdeling Comptabiliteit of van de afdeling Algemene Zaken. In de nog grotere organisatorische onderdelen⁵⁾ met bijv. meer dan 500 ambtenaren lijkt mij de aanstelling van een speciale organisatiechef onder de directeur meestal onontkoombaar. Tenslotte behoren deze lijnen samen te komen bij de Secretaris-Generaal, die vooral bij de grote Departementen veel van dit deel van de leiding aan een organisatiedirecteur zal moeten delegeren.

Prestatievergelijkende cijfers.

Tot zover de structuur, die met een betrekkelijk geringe verhoging van kosten kan worden bereikt. Maar nu de procedure. Deze staat en valt met de beschikbaarheid van cijfers omtrent de doelmatigheid. Prof. Bakker noemt de verschillende controle- en efficiency-organen op, waar-

over het bestuursapparaat beschikt. Die, van de Ministeries, van Financiën en van de Algemene Rekenkamer. „Zij moeten — aldus Prof. Bakker — de doelmatigheid van de uitvoering op een telkens hoger niveau controleren” en „zo daartoe aanleiding is, voorstellen tot verbetering doen”. Maar degene, die wijziging voorstelt, heeft doorgaans de bewijslast. Hiervan kan hij zich slechts kwijten door cijfers te presenteren, waaruit blijkt, dat zijn voorstel een verbetering is vergeleken bij de bestaande situatie. Zijn deze cijfers er niet, dan valt er zelden wat te controleren en vrijwel nooit iets te bewijzen. Uiteindelijk hangt dus de doorvoerbaarheid van deze methode af van de mogelijkheid om cijfers omtrent de doelmatigheid te verkrijgen.

In doorsnee is men bij het verzamelen beperkt tot kostencijfers en prestatiegegevens. Opbrengsten zijn er in het ambtelijke zo hoogst zelden, dat een vergelijking van kosten en opbrengsten weinig zin heeft. Ook het uitdrukken van de kosten per organisatorisch onderdeel in geld is nog slechts in beperkte mate mogelijk. Het gaat er echter niet om, om vast te stellen, wat voorlopig niet bereikbaar is. De vraag is, of er op korte termijn zo veel bereikbaar is, dat de methode van de maaimachine kan worden vermeden. Ik geloof wel, dat dit mogelijk is. In eerste aanleg zou men zich moeten beperken tot de vergelijking van de bestede hoeveelheid mandagen met de verrichte prestaties. Indien per organisatorisch onderdeel per maand de hoeveelheid mandagen zou kunnen worden gesteld tegenover de verrichte prestaties en er op deze wijze een aantal prestaties per mandag berekend zou kunnen worden, dan zouden wij een eind verder zijn. In de eerste plaats zou er binnen dezelfde organisatie — aangenomen, dat haar taak gelijk gebleven is — een vergelijking van de prestaties met vorige maanden mogelijk worden. Vooral bij organisaties met een aflopende taak zou dit een ding van belang zijn. In de tweede plaats zou een vergelijking mogelijk worden met andere organisaties met een gelijke taak. Vooral deze mogelijkheden zijn in het ambtelijke vele. Ik denk hierbij niet alleen aan de administratieve onderdelen, zoals typekamers, postkamers e.d., die bij honderden in de ambtelijke organisatie aanwezig zijn. Ook de vele hoofdkantoren met regionale bijkantoren zouden in een dergelijke prestatievergelijkende statistiek uitmuntend materiaal beschikbaar krijgen om toezicht uit te oefenen op de doelmatigheid van deze bijkantoren. Het aantal hiervan moet men niet onderschatten. Om maar enige grote te noemen: de Gewestelijke Arbeidsbureaux, de Belastingkantoren, de Kantongerechten, de Bouwbureaux. Tenslotte biedt een dergelijke vergelijkende statistiek de mogelijkheid om op één punt via een micro-organisatorisch onderzoek een standaardprestatie en procedure te bepalen en deze na raadpleging van de statistiek en uiteraard na instructie van de betrokkenen aan alle vergelijkbare onderdelen op te leggen. Op deze wijze kan het micro-organisatorisch onderzoek, waaraan men wegens de tijdrovendheid het gehele apparaat niet kan onderwerpen, weer uitermate vruchtbaar worden.

Moeilijkheden.

Natuurlijk zijn er vele moeilijkheden. „Voor verschillende soorten werk is het moeilijk prestatieometers te vinden”. Volkomen juist. Maar de practijk wijst uit, dat gemiddeld ongeveer 90 pCt van de personeelsbezetting in deze statistiek kan worden opgenomen zonder al te veel extra-studie. „De uitgaven voor het personeel vormen maar een deel van de kosten”. Eveneens toegegeven. Maar is de personeelsstatistiek gereed, dan is een introductie van de lonen en een verdere uitbreiding tot de huisvestingskosten en de regelmatig terugkerende uitgaven voor materiaal-kosten niet moeilijk. „Beleid valt niet te meten”. Maar meestal is, wat men een beleidsonderdeel noemt, niet meer dan een organisatorisch onderdeel, dat beleid uitvoert. Bovendien, zodra de aantallen beleidsbeslissingen voldoende

⁵⁾ Het kleine onderdeel maakt uiteraard deel uit van het grotere.

de groot zijn, gaat ook hier de wet van de grote getallen werken en plegen gemakkelijke en moeilijke beslissingen in een vaste verhouding te komen. „Absolute vergelijkbaarheid van de onderdelen is er zelden of nooit”. Inderdaad. Maar zodra in een vergelijkende statistiek een bepaald onderdeel ongunstig uitspringt, zijn er drie onderdelen:

1. er is geen vergelijkbaarheid;
2. er is een onjuiste werkmethode;
3. er wordt niet voldoende gewerkt.

In alle drie gevallen dus een reden om eens te gaan kijken. In het eerste geval moet de statistiek worden herzien, in de twee andere gevallen moet de organisatie worden gecorrigeerd. Onderzoek wordt dus niet uitgeschakeld, maar het kan veel gericht zijn, omdat de zwakke punten gemakkelijker op het spoor te komen zijn. Een dergelijke statistiek vervangt het beheer niet, maar het is een instrument voor het beheer. Zonder dit instrument is het welhaast onmogelijk in deze zeer omvangrijke organisatie het beheer tot zijn recht te doen komen. „Het kost geld”. Aanvankelijk stellig. Op de duur spaart het geld uit. En ook op het gebied van de organisatie kan men niet voor een dubbeltje op de eerste rang komen.

Er kunnen nog tal van andere bezwaren worden aangevoerd. Hiertegenover staat evenwel de ervaring, dat het overgrote deel van de ambtelijke organisatie in een dergelijke prestatievergelijkende statistiek kan worden opgenomen en dat op deze wijze een uitstekend instrument ontstaat voor de toetsing van de doelmatigheid.

Er zijn natuurlijk tegenwerkende factoren. De door Prof. Bakker vermelde uitlating van Dewing „the bigger the business the bigger the man” geeft een oude wijsheid weer. Salomo merkt in zijn Spreuken al op dat „in de menigte des volks des Konings heerlijkheid is”. De Nederlandse versie dat „de lengte van de telefoonlijst van de afdeling de glorie van de chef is” zal velen niet onbekend zijn. Het wordt hier en daar stellig een hele toer om te bereiken, dat de waarde van de leidinggevende ambtenaar niet meer wordt bepaald door het aantal ambtenaren, dat in zijn afdeling werkzaam is, maar door de hoogte van de prestaties per ambtenaar — de grootste weerstand zal niet bij de ambtenaar, maar bij de Overheid zelf zitten. Maar wanneer het gelukt de uitvoering efficiency-minded te maken, en dat geschiedt door hen op hun taak te dien aanzien te wijzen, hen terzake verantwoordelijk te stellen en contrólé uit te oefenen, dan moet het ook mogelijk zijn de geest die streeft naar lange telefoonlijsten, te bestrijden. Vooral, indien bij promotie met het al of niet nuttig gebruiken van organisatorische kundigheden wordt gerekend.

Waar het samenstellen van een dergelijke statistiek binnen één jaar mogelijk moet zijn, acht ik het de moeite waard deze weg in te slaan. Men moet vooral in eerste aanleg niet te ver willen mikken. Wanneer men begint met een beperkt doel, zal de ervaring op de duur de praktische grenzen aangeven. De moeilijkheden bij de uitvoering zijn, zoals vanzelf spreekt, talrijk. Ook zal de volle 100 pCt nooit worden bereikt. Maar zelfs voor die onderdelen, waar weinig kan worden bereikt, is iets nog altijd beter dan niets. En over het geheel genomen kan zeer veel worden bereikt. En dit is nodig, want wanneer het niet mogelijk blijkt een betere methode aan te wijzen en door te voeren, blijft als het meest intelligent alternatief, de maaimachine of het domme potlood.

* * *

„Wie is nu deskundig in het bezuinigen?”, de vraag, welke Prof. de Vooys stelt. Ik geloof, dat deze vraag anders moet worden gesteld. „Wie moet, indien er op de overheidsuitgaven bezuinigd zal kunnen worden, deskundig in het bezuinigen zijn?” Voor de beleidsuitgaven, die zeker drie kwart van het totaal uitmaken, de Ministers en de Volksvertegenwoordiging; voor de beheersuitgaven, de kosten van de organisatie, de Ministers en de ambtenaren.

Dr A. WINSEMIUS.

AANTEKENING.

DE EUROPESE GRAANVOORZIENING.

Dr F. J. Weale te Londen schrijft ons:

Het eerste resultaat, waartoe de Amerikaanse experts, die het rapport van de „Marshall”-conferentie te Parijs in studie hebben genomen, zijn gekomen, is, dat de in het rapport gegeven cijfers voor een periode langer dan één jaar nauwelijks een betrouwbare basis voor berekeningen opleveren. Anders gezegd: het rapport is in sommige opzichten reeds als verouderd te beschouwen.

Het rapport dient echter, ook al is dit het geval, zeer zeker ernstig te worden bezoverd en de voorvoorziening der 16 deelnemende landen onder de loupe neemt. Wat dit betreft, komt het rapport tot de conclusie, dat de broodgraanproductie der 16 landen niet eerder dan in 1951 het vooroorlogse peil weer zal bereiken. Daarbij moet echter rekening worden gehouden met het feit, dat de bevolking dezer landen in totaal gestegen is van 249 miljoen vóór 1940 tot 269 miljoen thans; het geschatte cijfer voor 1951 is 279 miljoen. Een stijging van de import boven het percentage, dat deze vóór 1940 van de totale voorziening uitmaakt, is dus slechts te voorkomen door de binnenlandse productie, in overeenstemming met de toeneming der bevolking, boven het vooroorlogse niveau op te voeren.

Het rapport bevat de volgende cijfers:

Broodgraan	in duizenden tons			
	Gemiddelde 1934/'38	1946/'47	1947/'48	1950/'51
Productie der 16 landen	35.871	30.201	23.361	36.025
Importbehoefte der 16 landen	13.939	15.347	23.777	17.858
Totaal	49.810	45.548	47.138	53.883

Het is interessant om in dit verband de cijfers van de Benelux te vermelden; zij houden, zoals uit onderstaande opsomming blijkt, rekening met een stijging der broodgraanimporten gedurende de komende vier jaren.

België	in duizenden tons			
	Gemiddelde 1934/'38	1946/'47	1947/'48	1950/'51
Productie	874	487	225	580
Importbehoefte	1.285	658	1.000	1.570
Totaal	2.159	1.145	1.225	2.150
Luxemburg				
Productie	43	36	16	42
Importbehoefte	11	12	28	10
Totaal	54	48	44	52
Nederland				
Productie	877	815	545	678
Importbehoefte	755	709	1.046	1.114
Totaal	1.632	1.524	1.591	1.792

Welke zijn nu de perspectieven van de Europese broodgraanvoorziening op korte termijn?

Toen de bovenvermelde schattingen werden opgesteld, werd het tekort der 16 landen voor het komende seizoen geschat op rond 24 miljoen ton. Hoewel definitieve oogstcijfers aan beide zijden van de Oceaan nog niet beschikbaar waren, nam men kort geleden aan, dat in de voornaamste productielanden (de Verenigde Staten, Canada, Argentinië en Australië) niet meer dan 20 miljoen ton voor export beschikbaar zou zijn. Meer in het bijzonder moet thans rekening worden gehouden met de slechts oogstresultaten in Europa, terwijl bovendien de maisoogst in de Verenigde Staten ongunstig is uitgevallen. Een en ander leidt er toe, dat de gaping tussen exportmogelijkheden enerzijds en importbehoeften anderzijds nog is verbreed. Tenzij de Amerikaanse Regering erin slaagt een verhoogde export te bewerkstelligen, zullen drastische verminderingen in de toewijzingen, en daardoor daling der rantsoenen, voor sommige landen onvermijdelijk zijn.

Voorts het prijsprobleem. Het is voor de deskundigen der 16 landen zeer moeilijk geweest om een betrouwbare kostenberekening aan de schatting der behoeften ten grond-

slag te leggen. Men is overeengekomen, één prijs aan te nemen voor de gehele periode van vier jaren. In verband met de betekenis van de Verenigde Staten als leverancier heeft men zich gebaseerd op de Amerikaanse graanprijzen, geldende op 1 Juli jl.

Nauwkeurige gegevens omtrent de berekeningen ontbreken. De deskundigen hebben echter de totale kosten van de bovengenoemde hoeveelheid van 20 miljoen ton geschat op \$ 1.720 miljoen, d.i. rond \$ 86 per ton. De voor 1947/1948 benodigde hoeveelheid, vastgesteld op 25 miljoen ton, zijn daarnaast berekend tegen \$ 2.400 miljoen, d.i. rond \$ 96 per ton. Daar, zoals gezegd, bijzonderheden ontbreken, is het niet mogelijk om na te gaan, hoe dit laatste cijfer is berekend. In totaal is er een verschil van \$ 250 miljoen; een nadere verklaring hiervan ware zeer gewenst.

Dit is een interne aangelegenheid van het rapport. Een ander probleem vloeit voort uit de stijging van de graanprijzen op verschillende markten sinds 1 Juli jl. Op die datum noteerde tarwe (cash) te Chicago \$ 2,23½ per bushel. Als deze prijs aan de berekeningen van het rapport ten grondslag ligt, heeft hij thans zeker zijn gelding verloren. Sindsdien is immers de tarweprijs reeds tot \$ 3 per bushel gestegen, d.i. met 30 pCt. Termijnprijzen liggen iets lager, maar de October-noteringen lagen desondanks toch ook 30 pCt boven die van Juli jl. Dat wil zeggen, dat de belangrijkste post in het „Marshall-plan”, t.w. broodgraan, berekend voor een hoeveelheid van 20 miljoen ton, rond \$ 516 miljoen duurder is geworden. Dit bedrag staat gelijk met 10 pCt van het totale deficit der 16 landen voor het jaar 1947/1948, ten bedrage van \$ 5,1 milliard.

Dit is slechts één voorbeeld van de gevaren, waaraan iedere schatting onder de huidige omstandigheden bloot staat. Het stelt duidelijk in het licht, dat er voor de Amerikaanse Regering alle aanleiding bestaat om tegen de binnenlandse inflationaire prijsbeweging in het veld te treden. Zonder bestrijding hiervan is een financiële limiet voor de omvang van de Amerikaanse hulpverlening zeer moeilijk aan te geven.

Bestaat voor Europa de mogelijkheid om te profiteren van mogelijke exportoverschotten van Sovjet-Rusland? Over de nieuwe Russische oogst zijn geen absolute cijfers bekend. Officieel werd bekend gemaakt, dat de graanoogst in Sovjet-Rusland dit jaar 58 pCt hoger ligt dan het vorige jaar. De oogst van 1946 was er echter bijzonder slecht; de oogst van dit jaar zal naar schatting een exportsurplus van hoogstens 1 tot 1½ miljoen ton opleveren. In Sovjet-Rusland is bovendien brood nog steeds gerantsoeneerd; waarschijnlijk zal hieraan eerst een einde worden gemaakt, alvorens tot export wordt overgegaan. De veronderstelling ligt voor de hand, dat Rusland weinig kan bijdragen tot leniging van de nood in Europa. Momenteel ligt de beslissing inzake de Europese broodvoorziening duidelijk in handen van het Westelijk halfrond.

INTERNATIONALE NOTITIES.

ECONOMISCHE ASPECTEN VAN DUITSLAND.

Het jongste verslag van het Engelse „Select Committee on Estimates” sprak er zijn verbazing over uit, dat de Contrôle Commissie voor Duitsland nog steeds geen afdeling bezat om de uitgaven in Duitsland te controleren. Dit is nu recht gezet. Gegronde reden tot verbazing bestond er inderdaad, aldus „The Economist” van 1 dezer, gezien het feit, dat de netto jaarlijkse last, die op de Engelse belastingbetaler drukt om de Duitse economie in stand te houden, meer dan £ 80 miljoen bedraagt, een bedrag van £ 60 miljoen, uitgegeven voor de bezetting, niet medegerekend. Van dit totaal wordt £ 71.250.000 uitgegeven voor noodzakelijke importen — overwegend voedsel — en £ 5 miljoen voor de import van grondstoffen en enkele eindproducten. Hiertegenover kan voor 1946

slechts £ 8 miljoen worden gesteld als opbrengst van exporten uit de Britse zone.

Uit de 21 aanbevelingen van het genoemde comité stipt „The Economist” er een tweetal aan: een voorstel, dat het probleem van de herziening van de Duitse prijsstructuur en het vaststellen van een uniforme wisselkoers voor de mark door deskundigen moet worden bestudeerd, en het vestigen van de aandacht op het feit, dat in Engeland meer papier wordt gebruikt voor voetbalkaartjes dan beschikbaar is voor opvoeding in de gehele Britse zone. De discussie over de monetaire sanering in Duitsland is, zo zegt het blad, hopeloos gecompliceerd geworden, daar de vier bezettende machten het niet met elkaar eens zijn; voorts ook door het verschil van mening tussen diegenen, die deze sanering willen uitstellen totdat de productiviteit toeneemt, en hen, die zeggen, dat de productiviteit niet kan stijgen alvorens de valuta is gesaneerd. „It is time for fresh minds to get to work”, schrijft „The Economist”.

Tenslotte nog een enkele opmerking uit het verslag over transportproblemen in het gebied van de Boven-Rijn-Westfalen en over de voedselsituatie. Het verslag wijst er op, dat slechts aan een derde van de vraag naar extra wagons om de Ruhrsteenkool te vervoeren kan worden voldaan. Men is slechts ternauwernood in staat de lopende productie te verwerken, zodat de bijna 1½ miljoen ton grote steenkoolvoorraad ter plaatse blijft liggen. Wat de voedselsituatie betreft zegt het verslag, dat, bij de huidige agrarische productie, West-Duitsland de niet-agrarische bevolking slechts kan voorzien met 1.000 calorieën per dag, d.i. nog geen 39 pCt van het minimumrantsoen, vereist voor „real recovery”. Het huidige rantsoen moet volgens het verslag onmiddellijk worden verhoogd.

DE UITVOER VAN DE VERENIGDE STATEN.

In verband met de eventuele Amerikaanse hulpverlening aan Europa verdient de uitvoer van de Verenigde Staten bijzondere aandacht. De onderstaande tabel, evenals de volgende gegevens ontleend aan een artikel in „Foreign Commerce Weekly” van 18 October jl., laat zien, dat de uitvoer in het eerste halfjaar van 1947 een recordhoogte heeft bereikt. Vergeleken met een jaar geleden is de waarde van de uitvoer met 60 pCt gestegen; een derde van deze stijging is aan de prijsstijging van goederen toe te schrijven. Uit de derde kolom blijkt, dat de betaalde uitvoer („cash purchases”) sedert de bevrijding een steeds groter percentage bedraagt. De uitvoer van „lend-lease”-goederen, die een zo groot gedeelte van de uitvoer in de oorlog uitmaakte — in de jaren 1942—1944 werd slechts een vierde van de uitvoer betaald — was te verwaarlozen. De uitvoer van goederen van de U.N.R.R.A. en verder uit particuliere hulpacties daalde tot 5 pCt van de totale export, terwijl dit percentage in de eerste helft van 1946 nog 15 bedroeg. In absolute cijfers was deze daling natuurlijk geringer.

De verhouding van de uitvoer tot de totale productie van roerende goederen in de Verenigde Staten bedroeg in de eerste zes maanden van dit jaar 12 pCt, vergeleken met 7,6 pCt in 1939 en 16 pCt in 1919, toen de Verenigde Staten op grote schaal goederen uitvoerden als hulp bij de na-oorlogse reconstructie. Dit gestegen percentage, vergeleken met 1939, is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de uitvoer van voedingsmiddelen en textielgoederen.

In de richting van de export is een verschuiving opgetreden. Terwijl in de jaren 1936—1938 en in de eerste helft van 1946 67 pCt van de export naar de landen van het Oostelijk halfrond ging, was dit percentage voor de eerste zes maanden van dit jaar gedaald tot 58. Naar de zestien Europese landen, die aan het Europese herstelplan meewerken, ging in deze periode een hoeveelheid goederen ter waarde van \$ 2.498 miljoen, waarvan 94 pCt werd betaald. De hulpverlening kwam voornamelijk Oostenrijk, Frankrijk, Griekenland en Italië ten goede.

In de laatste maanden is de uitvoer iets gedaald. In

In- en uitvoer van de Verenigde Staten.
(in miljoenen dollars)

Periode	Export ¹⁾		Betaalde aankopen in perc. van het totaal	Import	Exportoverschot (+) Importoverschot (-)	
	Totaal	Betaalde aankopen ²⁾			Totaal	Betaald
gem. 1936—'38	2.967	2.967	100,0	2.489	+ 478	+ 478
gem. 1939—'41	4.115	3.853	93,6	2.763	+ 1.352	+ 1.090
gem. 1942—'44	11.767	2.834	24,1	3.349	+ 8.418	— 515
1945	9.803	3.759	38,3	4.136	+ 5.667	— 377
1946	9.742	7.965	81,8	4.935	+ 4.807	+ 3.030
Juli-Dec. 1945	3.972	2.120	53,3	2.014	+ 1.958	+ 106
Jan.-Juni 1946	4.770	3.505	73,5	2.286	+ 2.483	+ 1.218
Juli-Dec. 1946	4.972	4.460	89,7	2.649	+ 2.324	+ 1.812
Jan.-Juni 1947	7.553	7.124	94,3	2.859	+ 4.694	+ 4.265

¹⁾ Inclusief her-exporten.

²⁾ Inclusief alle overzeese „cash” of „credit”-verschepingen, behalve „lend-lease”, U.N.R.R.A., particuliere hulpacties en goederen voor de Amerikaanse troepen in het buitenland. Inbegrepen zijn ook verschepingen voor de Amerikaanse „agencies and establishments” in het buitenland. In de periode Juli—December 1945 vertegenwoordigden deze verschepingen een waarde van \$ 15 miljoen, in 1946 een waarde van \$ 164 miljoen.

Juli bedroeg zij \$ 1.151 miljoen en in Augustus \$ 1.149 miljoen. Daar de grote uitvoer voor een zeer belangrijk deel het gevolg is van de door de Verenigde Staten verstrekte leningen, zal een handhaving op dit hoge niveau of een verdere stijging — afgezien van de prijsstijging — afhangen van de omvang van de nieuwe Amerikaanse hulpverlening.

HET KRUG-RAPPORT.

Het idee van Minister Marshall hulp aan Europa te verlenen, heeft President Truman aanleiding gegeven tot het instellen van drie commissies, om de gevolgen van een mogelijke hulpverlening op de Amerikaanse volkshuishouding na te gaan. De eerste commissie benadert het vraagstuk van de goederen-, de tweede van de geldzijde de derde bepaalt de omvang van de steun en de export.

De eerste commissie, onder leiding van Minister Krug (Binnenlandse Zaken), heeft haar rapport 18 October jl. uitgebracht. De voornaamste algemene conclusie van het rapport is, — dit ter vergelijking met het pas gepubliceerde rapport Harriman —, dat de Verenigde Staten hulp aan West-Europa kunnen verlenen ten bedrage van ongeveer \$ 20 milliard over een periode van vijf jaren. Deze conclusie vereist echter nog enige toelichting. Het rapport gaat uit van een goed gebruik van de aanwezige hulpbronnen, van een toestand van „full employment”, van een jaarlijkse inschakeling van een half miljoen personen in het productieproces en van een jaarlijkse stijging van de productiviteit met ongeveer 3 pCt.

De schaarste aan bepaalde goederen in de Verenigde Staten worde in het algemeen niet aan de uitvoer toegeschreven, daar deze een klein deel van de nationale productie bedraagt. Niettemin zullen door een mogelijke hulp aan het buitenland twee soorten van problemen rijzen. Het allereerste probleem is om een voldoende productie van bepaalde goederen te krijgen. Dit zal of een uitbreiding of een meer intensief gebruik van het productie-apparaat vereisen. of een overschakeling van de consumptie van minder essentiële naar meer essentiële goederen. Daarnaast bestaat het probleem van de conservering van de nationale hulpbronnen; het oneconomisch gebruik hiervan moet worden voorkomen.

Hoewel de nationale productie onder de genoemde voorwaarden in haar geheel voldoende is om de hulp te verlenen, zullen er evenwel op bepaalde gebieden spanningen en „bottle necks” ontstaan. Dit is ook hieraan toe te schrijven, dat de hulp in de eerste jaren groter zal zijn dan op het eind van de vijfjarige periode. Het lijvige rapport gaat uitvoerig in op de productieverhoudingen van die producten waaraan een wereldtekort bestaat, zoals granen, kunstmest, kolen, staal, enz. De moeilijkheden voor een grote uitvoer van kolen liggen in het tekort aan wagons; staal is een van de grootste „bottle necks”. De huidige capaciteit is onvoldoende om aan de vraag te voldoen. De hoeveelheid, welke voor export beschikbaar is, moet

voor de meest belangrijke doeleinden worden aangewend. De export van granen zal 300 tot 400 miljoen bushels kunnen bedragen, als de weersomstandigheden normaal zijn.

De genoemde feiten wijzen er op, dat ingeval van een hulpverlening op grote schaal contrôle op de export van bepaalde goederen nodig zal blijven en voor andere goederen zal moeten worden ingevoerd. In zijn geheel is het rapport een gunstige factor voor de hulpverlening aan Europa.

NOG EENS

DE INWISSELBAARHEID VAN HET POND STERLING.

De mate, waarin verschillende landen gebruik hebben gemaakt van de inwisselbaarheid van het pond sterling, blijkt uit onderstaande cijfers, welke openbaar werden gemaakt door Minister Dalton bij het beantwoorden van een vraag in het Lagerhuis. De transfer van België bedroeg van 1 Juli tot 20 Augustus (de dag, waarop de inwisselbaarheid werd stopgezet) niet minder dan £ 34,4 miljoen. Gedurende de gehele eerste helft van dit jaar beliepen deze transfers van Belgische „transferable accounts” naar „American accounts” slechts £ 18,3 miljoen. Ook Argentinië heeft in grote mate van de inwisselbaarheid gebruik gemaakt: £ 23,3 miljoen van 1 Juli—20 Augustus, d. i. £ 4,6 miljoen meer dan over de daarvoor voorafgegane zes maanden. Brazilië, Finland en het Nederlandse monetaire gebied zetten eveneens vele ponden in dollars om, hoewel niet in die mate als België en Argentinië (zie onderstaand staatje).

Minister Dalton gaf eveneens cijfers met betrekking tot de veranderingen, welke in het pondbezit van diverse landen hebben plaatsgevonden. Zo nam het pondbezit van België gedurende de eerste helft van 1947 toe met £ 21,6 miljoen, terwijl dit land toch het recht had ponden in dollars om te zetten. Na dit tijdvak begon België echter zeer snel zijn pondbezit te liquideren, zodat zich eind Augustus een daling, t. o. v. eind Juni, met £ 23,2 miljoen had voltrokken. Een dergelijke gang van zaken viel ook in Argentinië te constateren. Een typische uitzondering

De inwisseling van ponden in dollars (in miljoenen ponden)

	1 Jan.- 30 Juni	1 Juli- 20 Aug.	Totaal
Argentinië	18,7	23,3	42,0
Het Belgische mon. gebied	18,3	34,4	52,7
Brazilië	5,0	7,5	12,5
Finland	—	2,8	2,8
Italië	1,3	1,3	2,6
Het Nederlandse mon. gebied	1,1	2,7	3,8
Het Portugese mon. gebied	4,7	2,9	7,6
Andere landen	0,2	0,9	1,1

op dit verschijnsel vormt Italië. Het ponden bezit van Italië was gedurende de eerste helft van 1947 gedaald, maar steeg in Juli en Augustus met £ 4,1 miljoen, hoewel ook dit land op 15 Juli bij monetaire overeenkomst het recht tot inwisseling had gekregen.

Uit de gegevens, door Minister Dalton verstrekt, blijkt, dat het aantal landen, dat aanleiding heeft gegeven tot de stopzetting van de inwisselbaarheid van het pond sterling, erg klein was. Hieronder volgt een tweede tabel (evenals de vorige opgenomen in „The Financial Times” van 6 dezer):

Veranderingen in het pondenbezit
(in miljoenen ponden)

	1 Jan.- 30 Juni	1 Juli- 31 Aug.	Totaal
Argentinië	+ 9,3	- 7,5	+ 1,8
Het Belgische mon. gebied	+ 21,6	- 23,2	- 1,6
Brazilië	+ 5,0	- 2,9	+ 2,1
Finland	+ 2,9	- 2,2	+ 0,7
Italië	- 7,7	+ 4,1	- 3,6
Het Nederlandse mon. gebied	+ 4,3	- 4,0	+ 0,3
Het Portugese mon. gebied	- 1,8	- 0,6	- 2,4

Het Engelse tabaksverbruik is sedert de prijsstijging in het voorjaar aanzienlijk teruggelopen. In Maart werden per dag 14 miljoen onzen tabak verrookt; thans bedraagt het verbruik 9 miljoen onzen, nl. 1.750.000 onzen pijp-tabak, 115,2 miljoen sigaretten per dag en enkele duizenden sigaren. De Engelsen geven aan rookartikelen per dag £ 1,45 miljoen uit. Van de 3 s 4 d, die men voor 20 sigaretten moet betalen, gaan 2 s 9 d naar de Schatkist, 3 d naar de tussenhandel, 1 d naar de fabrikanen en 3 d naar de tabakproducenten en de buitenlandse tabak-exporteurs. De Schatkist ontvangt per dag aan tabakbelasting £ 1,196 miljoen — aldus de „Neue Zürcher Zeitung” van 1 dezer.

De noodzaak van economische samenwerking tussen de West-Europese landen wordt nog duidelijker, indien men denkt aan de passage uit het rapport van de zestien landen betreffende de noodzakelijkheid van een „modification of political intervention” in Oost-Europa, meent een artikel in „The Investors’ Chronicle” van 1 dezer; het rapport wijst nl. met nadruk op het feit, dat Polen, de Baltische staten, Roemenië, Bulgarije en Joegoslavië satellietstaten van Rusland zijn. Het gevolg hiervan is, dat West-Europa niet meer, zoals vroeger, landbouwproducten van deze landen kan kopen in ruil voor fabrikanen, machines, gereedschappen, enz. In plaats daarvan moet het voortgaan met de zo nodige levensmiddelen uit Amerika te betrekken, zonder in staat te zijn aan dat land in voldoende mate industriële producten af te zetten ter betaling van de importen. Van de importen van West-Europa uit Amerika bestaat 24 pCt uit agrarische producten en voedsel, zodat het vooruitzicht bestaat van „a permanent disequilibrium which must inevitably produce a complete transformation of the economic structure in the countries of Western Europe”. En — zo zegt het blad — het is onmogelijk in te zien, hoe een oplossing voor dit probleem kan worden gevonden zonder de een of andere vorm van economische samenwerking.

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De geldmarkt vertoonde in de afgelopen week een voortgaande verruiming, tot uiting komende in een verlaging van de callgeldrente tot $\frac{3}{8}$ pCt, terwijl ook de markt-disconto's een lichte daling vertoonden. Merkwaardig was,

dat gedurende korte tijd het zeer ruim in de portefeuilles aanwezige Meipapier $1\frac{1}{2}$ pCt noteerde; het ruime aanbod van deze promessen werd waarschijnlijk hierdoor veroorzaakt, dat men ter voorziening in de geldbehoefte niet gebruik wenste te maken van het zeer schaars aanwezige kortlopende papier, doch voor het verkrijgen van een betere verdeling in de portefeuilles liever het overvloedig aanwezige Meipapier afstootte. Aan het einde der week werd driemaandspapier tegen $\frac{7}{8}$ pCt aangeboden, zesmaandspromessen werden tegen $1\frac{7}{16}$ pCt aangeboden, terwijl behoudens Junipapier, dat $1\frac{3}{8}$ pCt noteerde, de langere termijnen practisch tegen $1\frac{1}{2}$ pCt werden verhandeld.

Het conversie-aanbod der gemeente Amsterdam, dat in het voorgaande overzicht werd behandeld, is een volledig succes geworden. Het lijkt, dat het welslagen der overheids-politiek op het terrein van de rentestand hiermede duidelijk wordt geïllustreerd. Enigszins hiermede in tegenspraak schijnt het koersverloop op de staatsfondsenmarkt, waar $3-3\frac{1}{2}$ pCt Nederland 1947 tot $98\frac{5}{16}$ pCt daalde. Erg goed vergelijkingsmateriaal met de Amsterdamse conversielening is dit echter niet, daar de genoemde staatslening wegens haar relatief zeer ongunstige modaliteiten bij de beleggers in een kwade reuk staat.

De aandelenmarkt gaf in de afgelopen week per saldo weinig koersveranderingen te zien. Het opnemingsvermogen van de markt schijnt echter beperkter te worden, getuige het dikwijls minder gunstige koersverloop der claims bij de aanhoudende stroom van emissies.

	31 Oct. 1947	7 Nov. 1947
A. K. U.	168	168
v. Berkel's Patent	124	122
Lever Bros. Unilever C. v. A.	286	292
Philips G. b. v. A.	373 $\frac{1}{2}$	371 $\frac{1}{2}$
Koninklijke Petroleum	447	448
H. A. L.	180 $\frac{1}{2}$	182 $\frac{1}{2}$
N. S. U.	185 $\frac{1}{2}$	189 $\frac{1}{2}$
H. V. A.	234 $\frac{1}{2}$	237 $\frac{1}{2}$
Deli Mij. C. v. A.	171 $\frac{1}{2}$	168 $\frac{1}{2}$
Amsterdam Rubber	167 $\frac{1}{2}$	165

STATISTIEKEN.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Totaal van de goud-voorraad ¹⁾	Buitenlandse devisa	Papier op België	Voorschotten op overheidsondren	Deel- en pasmunt	Vorderingen op de Staat
26 Dec. 1946	32.226	5.648	4.953	214	698	49.158
2 Oct. 1947	28.288	12.531	4.848	600	708	51.861
9 „ 1947	28.434	12.229	5.445	467	705	51.916
16 „ 1947	27.611	12.431	4.887	422	735	52.191
23 „ 1947	26.960	12.589	4.886	231	758	52.367
29 „ 1947	26.260	13.074	4.827	596	765	52.692
6 Nov. 1947	25.607	13.884	5.536	618	757	52.557

Data	Overheidsfondsen	Totaal activa ²⁾	Bankbiljetten in omloop	Rekening-courant saldi		Besluitwet van '44 ³⁾
				van de Schatkist	van anderen	6 Oct. '44
26 Dec. 1946	637	159.377	72.165	1	4.482	614
2 Oct. 1947	637	166.275	79.647	5	4.667	514
9 „ 1947	637	166.774	79.750	1	4.902	512
16 „ 1947	637	165.907	78.964	4	4.930	511
23 „ 1947	637	165.287	78.326	5	5.029	510
29 „ 1947	637	165.847	78.402	5	5.416	509
6 Nov. 1947	637	166.665	79.588	4	5.036	508

¹⁾ Waarvan 10.493 miljoen francs onbeschikbaar goudsaldo na herwaardering van de goudvoorraad (Besluitwet no. 5 van 1-5-1944).

²⁾ Waaronder begrepen de post „Emissiebank te Brussel”, ten bedrage van 64.597 miljoen francs.

³⁾ Deze post omvat: oude biljetten over te boeken op tijdelijk onbeschikbare of geblokkeerde rekeningen en niet aangegeven oude biljetten.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
Verkorte balans op 10 November 1947.

Activa.			
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	Hoofdbank f	—	17.578,83 ¹⁾
	Bijbank	—	
	Agentsch.	17.578,83	
f 17.578,83 ¹⁾			
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven, door de Bank gekocht (art. II, 1e lid. sub 3 van de Bankwet 1937 j° art. 4 van het Koninklijk besluit van 1 October 1945, Staatsblad No. F 204)		—	
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		2.100.000.000,—	
Beleningen: (incl. voorschotten in rekening-courant op onderpand)	Hoofdbank f	140.283.604,55 ²⁾	
	Bijbank	623.546,95	
	Agentsch.	6.016.112,43	
f 146.923.263,93			
Op effecten, enz.		146.570.916,50 ³⁾	
Op goederen en celen		352.347,43	
f 146.923.263,93 ³⁾			
Voorschotten aan het Rijk (art. 16 van de Bankwet 1937)		—	
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947		1.500.000.000,—	
Munt en muntmateriaal:			
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	504.193.139,17	
Zilveren munt, enz.		2.343.742,86	
f 506.536.882,03			
Papier op het buitenland	f	180.124.600,—	
Tegoed bij correspondenten in het buitenland		103.628.730,71	
Buitenlandse betaalmiddelen		5.117.503,92	
f 288.870.834,63			
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds		79.962.687,80	
Gebouwen en inventaris		3.500.000,—	
Diverse rekeningen		67.606.939,87	
f 4.693.418.187,09			

Passiva.			
Kapitaal	f	20.000.000,—	
Reservefonds		12.452.579,46	
Bijzondere reserves		32.247.868,69	
Pensioenfonds		16.893.988,35	
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)		125.323.470,—	
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)		2.869.488.055,—	
Bankassigaties in omloop		36.986,51	
Rekening-courant saldo's:			
's Rijks Schatkist:	f	913.111.659,98	
Geblokkeerde saldo's van banken		62.434.486,04	
Geblokkeerde saldo's van anderen		38.553.026,02	
Vrije saldo's		472.257.516,30	
f 1.486.357.288,34			
Diverse rekeningen		130.617.950,74	
f 4.693.418.187,09			

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- ²⁾ Waarvan aan Nederlands-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no. 99) „ 39.529.875,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten „ 146.692.157,—

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	31 Oct. 1947	23 Oct. 1947
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederl. Bank N.V.	f 898.905.408,34	f 991.281.388,83
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	„ 349.008,57	„ 273.092,83
Kasvorderingen wegens creditverstrekking aan het buitenland	—	—
Daggeldlening tegen onderpand	—	—
Saldo der postrekeningen van Rijkscomptabelen	„ 386.035.129,40	„ 386.487.855,85
Voorschotten op ultimo Sept. 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	„ 67.544.017,04	„ 67.544.017,04
Vordering in rek.-courant op: Nederlands-Indië	„ 710.205.926,13	„ 713.692.443,78
Suriname	„ 28.748.895,44	„ 22.902.352,52
Curacao	„ 2.578.845,82	„ 1.095.980,99
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	—	—
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	—	—
Andere staatsbedrijven en instellingen	„ 204.080.545,53	„ 195.982.676,87

Verplichtingen	31 Oct. 1947	23 Oct. 1947
Voorschot door De Nederl. Bank N.V. verstrekt	—	—
Voorschot door De Nederlandsche Bank N.V. in rekening-courant verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Nederlandsche Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 1269.468.800,—	f 1269.168.800,—
Schatkistpromessen bij De Nederlandsche Bank N.V. ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ 2.100.000.000,—	„ 2.100.000.000,—
Schatkistpromessen in omloop (rechtstreeks bij De Nederlandsche Bank N.V. is geplaatst nihil) f 6.438,7 m/m w.o. garantie Bretton Woods f 698 m/m	„ 5.740.700.000,—	„ 5.750.900.000,—
Daggeldleningen	—	—
Muntbiljetten in omloop	„ 147.319.619,50	„ 145.659.749,—
Schuld op ultimo September 1947 aan de gemeenten wegens aan haar uit te keren belastingen	—	—
Schuld in rek.-courant aan: Nederlands-Indië	—	—
Suriname	—	—
Curacao	—	—
Het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	„ 2.402.729,64	„ 2.741.409,72
Het staatsbedrijf der P., T. en T.	„ 471.615.496,94	„ 511.932.545,03
Andere staatsbedrijven	„ 5.319.447,51	„ 5.319.447,51
Schuld aan diverse instellingen in rekening met 's Rijks Schatkist	„ 3108.646.809,05	„ 3128.723.109,05

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Papier op het buitenland	Tegoed bij corresp. in het buitenland en buitenlandse betaalmiddelen	Wissels, prom. enz. en open marktpapier	Beleningen
30 Dec. '46	700.876	4.434.786	100.816	103	153.109
29 Sept. '47	504.224	157.430	221.868	—	153.732
6 Oct. '47	504.270	160.207	189.655	—	155.949
13 „ '47	506.613	166.137	167.574	34	151.613
20 „ '47	506.703	173.076	134.904	34	151.238
27 „ '47	506.738	173.076	118.990	18	155.942
3 Nov. '47	506.779	173.076	111.778	18	149.197
10 „ '47	506.537	180.125	108.746	18	146.923

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldo in rekening-courant			
		's Rijks Schatkist	Geblokkeerde saldo's van banken	Geblokkeerde saldo's van anderen	Vrije saldo
30 Dec. '46	2.744.151	1.099.855	90.071	43.706	590.158
29 Sept. '47	2.856.116	860.416	41.084	38.197	647.384
6 Oct. '47	2.857.169	985.170	39.044	43.615	483.981
13 „ '47	2.828.328	1.002.647	61.767	41.156	459.534
20 „ '47	2.812.020	973.280	73.543	38.397	471.014
27 „ '47	2.829.409	967.261	56.249	38.829	466.932
3 Nov. '47	2.888.738	890.336	52.787	42.586	469.638
10 „ '47	2.869.488	913.112	62.434	38.554	472.258

INLEGGINGEN EN TERUGBETALINGEN OP PARTICULIERE SPAARBOEKJES BIJ DE ALGEMENE SPAAR- EN LIJFRENTOKAS IN BELGIË¹⁾.

Tijdvak	Inleggingen	Terugbetalingen	Saldo	Tegoed der inleggers aan het einde van het tijdvak ²⁾
1938	3.331.391	3.496.925	— 165.534	12.670.559
1946 ³⁾	5.008.161	3.741.614	1.266.547	19.811.854
1947 Januari	621.541	263.882	357.659	21.023.513 ⁴⁾
Februari	879.350	425.706	452.644	21.476.157
Maart	673.360	387.866	285.494	21.761.651
April	561.287	423.335	137.952	21.899.603
Mai	435.347	397.832	37.515	21.937.118
Juni	511.311	455.638	55.673	21.992.791
Juli	593.445	480.587	117.858	22.114.662

- ¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.
- ²⁾ Op het einde van het jaar inclusief gekapitaliseerde interest van het dienstjaar.
- ³⁾ Van 1946 af voorlopige cijfers.
- ⁴⁾ Van Januari af inclusief inkoop van obligatiën van de Munt-saneringslening ad fr.854.000.000.

OVERZICHT DER LAATSTE VIER VERKORTE BALANSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK.
(in miljoenen guldens).

Actief data	20-10-'47	27-10-'47	3-11-'47	10-11-'47	Passief data	20-10-'47	27-10-'47	3-11-'47	10-11-'47
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	— ¹⁾	Kapitaal	20,0	20,0	20,0	20,0
Wissels, schatkistpapier en schuldbrieven door de Bank gekocht	—	—	—	—	Reservefondsen	12,5	12,5	12,5	12,5
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	2.100,0	2.100,0	2.100,0	2.100,0	Bijzondere reserves	32,2	32,2	32,2	32,2
Beleningen	151,2 ²⁾	155,9 ²⁾	149,2 ²⁾	146,9 ²⁾	Pensioenfonds	16,8	16,9	16,9	16,9
Voorschotten aan het Rijk	—	—	—	—	Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	125,4	125,3	125,3	125,3
Boekvordering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	1.500,0	1.500,0	1.500,0	1.500,0	Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	2.812,0	2.829,4	2.888,7	2.869,5
Munt en muntmateriaal:					Bankassigaties in omloop	0,1	0,6	0,2	—
Gouden munt en gouden muntmateriaal	504,4	504,4	504,4	504,2	Rekening-courant saldo's:				
Zilveren munt, enz.	2,3	2,3	2,3	2,4	's Rijks Schatkist	973,3	967,3	890,4	913,1
Papier op het buitenland	173,1	173,1	173,1	180,1	Geblokkeerde saldo's van banken	73,5	56,2	52,8	62,4
Tegoed bij correspondenten in het buitenland	129,8	113,9	106,7	103,6	Geblokkeerde saldo's van anderen	38,4	38,8	42,6	38,6
Buitentl. betaalmiddelen	5,1	5,1	5,1	5,1	Vrije saldo's	471,0	466,9	469,6	472,3
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	79,0	78,0	80,0	80,0	Diverse rekeningen	131,7	129,3	130,9	130,6
Gebouwen en inventaris	3,5	3,5	3,5	3,5					
Diverse rekeningen	58,5	59,2	57,8	67,6					
	4.706,9	4.695,4	4.682,1	4.693,4		4.706,9	4.695,4	4.682,1	4.693,4
¹⁾ Waarvan schatkistpapier rechtstreeks door de Bank in disconto genomen	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	¹⁾ —	Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten	145,9	146,2	147,4	146,7
²⁾ Waarvan aan Ned.-Indië (Wet van 15-3-'33 Staatsblad no. 99)	²⁾ 39,5	²⁾ 39,5	²⁾ 39,5	²⁾ 39,5					

EMISSIES IN 1947.

(Reële bedragen in duizenden guldens).

Maand	Obligaties	Aandelen	Totaal	Waarvan conversies	Nieuw geld
Januari	2.742.702	750	2.743.452	2.742.452	1.000
Februari	3.463	600	4.063	2.458	1.605
Maart	11.862	—	11.862	1.712	10.150
April	12.179	7.133	19.812	10.125	9.687
Mei	52.988	3.216	56.204	3.554	52.650
Juni	14.367	3.000	17.637	385	16.982
Juli	9.707	17.138	26.845	448	26.397
Augustus	12.005	546	12.551	5.398	7.153
September	14.926	28.645	43.571	575	42.996
October	5.408	14.404	19.812	—	19.812

SPECIFICATIE DER EMISSIES IN OCTOBER 1947¹⁾.

(Bedragen in duizenden guldens; koersen en rentevoeten in pCt).

Naam	Bedrag (nominaal)	Koers	Bedrag (reel)	Rentevoet	Looptijd
Obligaties.					
<i>Overheid:</i>					
Nederlandse Staatslening 1947 (dollarlening)	3.398	100	3.398	3	40 ²⁾
<i>Particulieren:</i>					
G. H. Bührmann's Papiergroot-handel N.V., Amsterdam	2.000	100 $\frac{1}{2}$	2.010	3 $\frac{1}{2}$	20 ²⁾
Aandelen.					
Roupe van der Voort's industrie en metaalmaatschappij N.V., 's-Hertogenbosch	{ 934	120	1.121		
	{ 191	132	252		
G. Dijkers en Co. N.V., Hengelo	2.000	105	2.100		
C.V. op aandelen Tieleman en Dros, Leiden	660	135	891		
N.V. Houthandel v.h. P. M. en J. Jongeneel, Utrecht	300	130	390		
Machiniefabriek Voorwaarts N.V., Amsterdam	225	120	270		
G. H. Bührmann's Papiergroot-handel N.V., Amsterdam	1.000	125	1.250		
N.V. Amstel Hotel Maatschappij, Amsterdam	300	110	330		
van Gelder Zonen N.V., Amsterdam	4.635	120	5.562		
N.V. Emballagefabrieken en Houthandel, Rotterdam	1.800	120	2.160		
N.V. Machinale Steenfabriek v/h J. Helder, Dokkum	78	100	78		

¹⁾ Aansluitend op de emissiestatistiek in „E.-S.B.” van 15 October 1947, blz. 830.²⁾ Versterkte en/of gevraagde gehele of gedeeltelijke aflossing van zekere datum af toegestaan.WERKLOOSHEID IN BELGIË¹⁾.

Maand	Geheel werkloos	Gedeeltelijk en toevallig werkloos
Juli 1946	32.635	15.055
Augustus	30.637	18.905
September	26.937	9.768
October	26.076	11.128
November	28.647	14.744
December	36.986	43.756
Januari 1947	40.364	49.877
Februari	43.786	87.193
Maart	42.991	50.658
April	32.449	18.705
Mei	28.872	16.297
Juni	26.465	19.794
Juli	28.543	26.361

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin” van het Nationaal Instituut voor de Statistiek.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hennipman, Prof. P. B. Kreukniet, Th. Ligthart, Prof. N. J. Polak, Prof. J. Tinbergen, Prof. H. M. H. A. van der Valk, Prof. C. A. Verrijn Stuart, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. Mr. F. de Vries.

Abonnementprijs f 22,50; franco p. post f 23,30; voor studenten f 19,—; franco per post f 19,80.

Abonnementen worden aangenomen door den boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

Annonces, waarvan de tekst 's Maandags in ons bezit is, kunnen, plaatsruimte voorbehouden, in het nummer van dezelfde week worden opgenomen.

Vacatures

GROOT-HANDELSKANTOOR vraagt voor haar Producten-Afdeling in Nederland een

employé

met commerciële ervaring. Kennis van Indische producten strekt tot aanbeveling. Leeftijd bij voorkeur niet boven 35 jaar.

Brieven onder no. ESB 1057 aan het Bureau van dit Blad, postbus 42, Schiedam.

Bij GROTE CIGARETTENFABRIEK in de omgeving van Rotterdam is plaats voor

een jong econoom

om na opleiding aangesteld te worden als assistent van de directie.

Sollicitanten moeten genegen zijn zich te onderwerpen aan een psychotechnisch onderzoek bij het RAADGEVEND EFFICIENCY BUREAU te Amsterdam.

Eigenhandig, geschreven brieven, liefst met pasfoto, te zenden onder no. ESB 1058 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Bij publiekrechtelijk lichaam, gevestigd te 's-Gravenhage, kan voor het verrichten van juridische werkzaamheden op economisch terrein geplaatst worden

jong jurist

liefst met enige praktijkervaring. Eigenh. geschreven soll.-brieven onder letter C. P. P. aan Nijgh & van Ditmar, Parkstraat 27, Den Haag.

Door Organisaties van Assuradeuren ter Beurze van Rotterdam voor onmiddellijke indiensttreding gevraagd een

mr in de rechten

als Secretaris. Br. met volledige opgave van personalia, opleiding, vorige werkkringen en laatstgenoten salaris te richten aan het secretariaat van Assuradeuren, Beursgebouw, Kamer 204, Rotterdam.

Verzendt per.

VAN GEND & LOOS

Vervoer in één hand
door 't geheele land

maximum service, minimum kosten

Nederlandsch Indische Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

N.V. Koninklijke Fabriek v. Verbandstoffen, v.h. Utermöhlen & Co.

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE van 500 aandelen aan toonder, elk groot f 700.— nominaal,

voor 1/4 gedeelte delende in de resultaten van het boekjaar 1947 en ten volle delende in de resultaten van de volgende boekjaren.

Ondergetekende bericht, dat zij de inschrijving op bovengenoemde aandelen, uitsluitend voor aandeelhouders, openstelt op

MAANDAG, 17 NOVEMBER 1947,

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 110 pCt.,

bij haar kantoren te AMSTERDAM, ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE, alwaar tevens prospectussen en inschrijvingsformulieren verkrijgbaar zijn.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Amsterdam, 7 November 1947.

GROOTHANDEL

Weekblad voor de

Internationale Handel

Exclusieve berichtgeving!

VRAAGT PROEFNUMMER

H. A. M. ROELANTS - SCHIEDAM

Verliesposten Voorkomend Systeem

bestaande uit 4 Diensten - V.V.S. -

Het V.V.S. is een onmisbaar hulpmiddel bij het gezondhouden van uitstaande credieten. Aanvaard als onderdeel der debiteuren-administratie, zal het van groote praktische waarde blijken te zijn.

Onze V.V.S.-brochure wordt op aanvraag kosteloos toegezonden

Van der Graaf & Co's bureaux voor den handel N.V.

Amstelstraat 14-18, Amsterdam-C, Telefoon 38631 (5 lijnen)

Doe een goede keus uit de

AANBIEDINGEN VAN DE WERELDHANDEL

Bezoekt de
CANADESE INTERNATIONALE JAARBEURS
IN TORONTO

31 Mei - 12 Juni 1948

De beste goederen uit alle delen der wereld zullen in Canada in 1948 te zien zijn. Artikelen van vele fabrikanten - uit vele landen - kunt U vergelijken en ter plaatse bestellen!

Canada's eerste Internationale Jaarbeurs, gesteund door de Canadese Regering, zal koper en verkoper op internati-

onale schaal tezamen brengen.

Maakt NU plannen de Canadese Internationale Jaarbeurs in 1948 te bezoeken of een plaatsvervanger te zenden. Alle inlichtingen omtrent de tentoonstellingen artikelen, reis- en hotelaccomodatatie enz. worden verstrekt door:

J. A. Langley,
Handelsraad, Canadese Ambassade
Sophialaan 1a, 's-Gravenhage.

Sluitingsdatum voor exposanten: 15 December 1947

DEPARTMENT OF TRADE AND COMMERCE

OTTAWA

CANADA